

Coalitieakkoord Den Haag 2022-2026

‘Voor een stad die tegen een stootje kan’

Inhoud

Voorwoord	4
1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten	5
2 Een schone, veilige en leefbare stad	9
3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad	21
4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid	46
5 Duurzaamheid	55
6 Basis op orde	60
Bijlagen	71

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 Een schone, veilige en leefbare stad
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

Voorwoord

Beste Hagenaars,

Voor u ligt het coalitieakkoord “Den Haag 2022-2026, Voor een stad die tegen een stootje kan”.

De onderhandelingen om te komen tot dit akkoord hebben lang geduurd. De uitdagingen en ambities voor onze mooie stad zijn groot. De financiële middelen zijn echter beperkt. Dat geldt ook voor veel Hagenaars in hun persoonlijke leven.

De wereld om ons heen is bovendien roerig en onrustig en dat maakt extra onzeker over de toekomst. Dat kunnen we niet veranderen, maar we kunnen wel met elkaar de schouders eronder zetten. Daar wil deze coalitie aan werken. Aan een betrouwbaar stadsbestuur dat keuzes durft te maken voor de toekomst.

Met de afspraken in dit akkoord brengen we de basis op orde om te kunnen werken aan de toekomst van Den Haag, waarbij we steeds oog houden voor dat wat kwetsbaar is.

We danken alle Hagenaars voor het leveren van input voor dit coalitieakkoord.

We willen dit graag samen doen met iedereen die onze mooie stad een warm hart toedraagt. Voor een stad die tegen een stootje kan. Voor nu en in de toekomst. En nu aan het werk!

**Robert van Asten,
Marieke van Doorn**
D66

**Anne Mulder,
Lotte van Basten Batenburg**
VVD

**Mariëlle Vavier,
Maarten De Vuyst**
GroenLinks

**Martijn Balster,
Janneke Holman**
PvdA

**Hilbert Bredemeijer,
Kavish Partiman**
CDA

1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten

**Den Haag is een groeiende en uitd-
gende wereldstad met alle kansen
en uitdagingen die daarbij horen.
Het is een goede stad om te wonen,
te leven en te werken. Een stad die
z'n inwoners veel kansen biedt, al
profiteert nog niet iedereen daar-
van. Een stad die de sluimerende
kracht van het verschil herbergt.
Een stad die tegen een stootje kan.**

Den Haag, mooie stad achter de duinen. Waar op dit moment zo'n 560.000 inwoners op nog geen honderd vierkante kilometer samenleven, wonen en werken. Mensen met mogelijkheden en ambities. Maar ook met zorgen. Zorgen over de leefbaarheid en veranderingen in hun directe omgeving, over het gebrek aan verbinding tussen mensen en over de effecten van de verandering van het klimaat. Over het gevoel van onveiligheid en overlast op straat, over het vinden van betaalbare woonruimte voor hun kinderen en of mensen hun energierekening nog wel kunnen betalen deze winter. Deze zorgen en ambities bepalen de opgaven waar we de komende periode mee aan de slag gaan:

- het maken en behouden van leefbare, schone en veilige buurten en wijken;
- het toewerken naar een volledig duurzame energievoorziening;
- het zorgen voor meer betaalbare en duurzame woonruimte, met bijbehorende voorzieningen en mobiliteit;
- het vergroten van bestaanszekerheid en kansengelijkheid en ervoor zorgen dat iedereen mee kan doen;
- het creëren van een robuust en toekomstbestendig financieel fundament voor de stad.

Om deze opgaven het hoofd te bieden, moeten we verantwoordelijkheid nemen en omzien naar elkaar. Dat vraagt om een gemeente die oog en oor heeft voor wat er speelt in de stad. Hier willen wij de komende periode aan werken. We gaan aan de slag met bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties om bedrijvigheid te stimuleren, gebieden te ontwikkelen, de energietransitie verder te brengen, verduurzaming en leefbaarheid te bevorderen en groeiende sociale verschillen tegen te gaan.

**1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten**

- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid
- 6 Basis op orde

Bijlagen

Door de effecten van corona, de oorlog in Oekraïne, de stijgende prijzen en groeiende energielasten moeten we op een aantal onderwerpen ook komen tot een versnelling. Bijvoorbeeld als het gaat om de overgang naar schone, lokale energiebronnen, mobiliteitstransitie en de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Tegelijkertijd willen we vooruit blijven kijken. Beperkingen, onzekerheden en knelpunten van het moment mogen niet de richting bepalen. We willen ons richten op ambities, kansen, mogelijkheden en doelen. Vandaar dat wij niet alleen werken aan de stad van nu en morgen, maar ook aan een visie op Den Haag in het jaar 2050. Vanzelfsprekend doen we dit samen, college, raad en stad.

Dwingende financiële grenzen

Den Haag loopt bij het aanpakken van die opgaven op tegen grenzen. Grenzen aan de fysieke ruimte, de stikstofuitstoot, krapte op de arbeidsmarkt en de beschikbaarheid van middelen. Financieel moet Den Haag al jaren de eindjes aan elkaar knopen als het gaat om structureel beschikbare middelen. Een reden hiervan is dat het Rijk gemeenten wel extra taken heeft gegeven, zoals voor bijstand en jeugdzorg, maar niet voldoende geld om die uit te voeren. Dat leidt tot tekorten die de komende jaren verder oplopen. Tot nu toe ving Den Haag deze vaak op met incidenteel geld, bijvoorbeeld uit reserves of de verkoop van de Eneco-aandelen. Ook werden nieuwe taken tijdelijk gefinancierd door het Rijk, zoals de aanpak van ondermijning en verkeersveiligheid. Maar het einde van onze reserves is bereikt. Bovendien is er op veel punten sprake van achterstallig onderhoud en acute knelpunten in de gemeentelijke diensten die financieel moeten worden opgelost. Dit is bijvoorbeeld het geval met ICT, publieke ruimte, maatschappelijk vastgoed en voorzieningen. Door een

herverdeling van het gemeentefonds die voor Den Haag negatief uitvalt en de toepassing van de zogenaamde opschalingskorting, ontstaat er vanaf 2026 een gapend gat in de begroting.

Het roer moet dan ook om, zeker gezien de opgaven en onze ambities. We willen ons echter niet neerleggen bij ontoereikende Rijksmiddelen. Samen met andere (grote) gemeenten en in VNG-verband blijven we ons daartegen verzetten. Tegelijkertijd moeten en willen we wel een begroting opstellen die structureel en reëel in evenwicht is. Dit is nodig, omdat we moeten zorgen dat we de stad schoon, heel en veilig kunnen blijven houden. En dat we de mensen die dat nodig hebben ondersteuning kunnen blijven bieden. Om dat te kunnen doen moeten we onvermijdelijke keuzes maken, waaronder besparingen en lastenverhoging. We moeten er ook op blijven letten dat elke uitgegeven euro maximaal effect heeft. Daarnaast willen we zorgen dat de financiële huishouding van Den Haag op lange termijn financieel robuust wordt en blijft. Daarvoor stellen we een set van financiële spelregels en begrotingsafspraken vast.

Toekomstbestendige stad

Onze inzet is een gemeente die toegankelijk en dienstbaar is en gericht is op de behoeftes van bewoners. De gemeente moet nabij zijn; aanwezig in de wijken en gericht op de problemen of de bijzondere omstandigheden van de bewoners. Vraagstukken zullen zoveel mogelijk gebiedsgericht worden aangepakt en 'op maat' uitgevoerd. We komen met een heldere afspraak wanneer en op welke manier bewoners kunnen meepraten. Participatie is wat ons betreft geen keuze, maar het uitgangspunt. Dat wil niet zeggen dat altijd rekening kan worden gehouden met alle wensen. Dat is onmogelijk in een stad waar zoveel verschillende

1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten

- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

mensen met zoveel verschillende wensen samenleven. Het gemeentebestuur zal soms pijnlijke keuzes moeten maken. Daar hoort een actieve en open uitleg bij.

We versterken de samenwerking met omliggende gemeenten, onder meer op het gebied van mobiliteit, ruimtelijke ordening, wonen (waaronder voor specifieke doelgroepen) economie, arbeidsmarkt en bedrijvigheid, jeugdhulp en jeugdzorg. De opgaven waar we als samenleving voor staan, stoppen nu eenmaal niet bij onze gemeentegrenzen. Datzelfde geldt voor het vinden van oplossingen.

Uitgangspunten

Bij het besturen van de stad willen wij ons laten leiden door de volgende uitgangspunten:

- **We verbeteren de veerkracht en de weerbaarheid** van de stad en onze inwoners en ondernemers. Het verbinden van mensen, het bevorderen van de ontmoeting en het versterken van sociale verbanden zijn een rode draad in beleid en uitvoering;
- **We voeren een financieel degelijk beleid**, volgens de afgesproken financiële spelregels;
- **We staan dicht bij onze bewoners in dienstverlening en besluitvorming.** We zijn aanwezig in wijken en buurten, zijn transparant en integer. De gemeente is toegankelijk, zet in op persoonlijk contact, zeker voor wie dit het hardst nodig hebben;

- **We verbeteren de participatie en communicatie.** We gaan eerder in gesprek met bewoners, staan open voor initiatieven en alternatieven, zijn glashelder over de kaders waarbinnen participatie plaatsvindt en nemen de stad goed mee in de besluiten die we nemen;
- **De uitvoering staat centraal.** We zijn aanwezig in wijken en buurten, werken intensief samen met partners in de stad, medeoverheden en zijn resultaatgericht. We vieren successen met elkaar, maar zijn ook kritisch als het niet lukt en gaan samen op zoek naar verbeteringen;
- **We werken waar mogelijk gebiedsgericht en met besluitvorming op maat**, passend bij de noden en behoeften van wijken, buurten en gebieden.

2 Een schone, veilige en leefbare stad

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 Een schone, veilige en leefbare stad**
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

2.1 Een schone stad

Iedereen moet in een schone stad kunnen wonen. Afval op straat is een grote ergernis van veel bewoners. Elke dag werken honderden vuilophalers en reinigers aan het schoonhouden van Den Haag. Dit kunnen zij niet alleen. Iedereen heeft een verantwoordelijkheid om afval netjes aan te bieden en geen zwerfvuil te laten rondslingeren. Daar staat tegenover dat de gemeente verantwoordelijk is voor het goed ophalen van afval en het tijdig legen van containers. En bewoners in staat stelt om hun wijk schoon te houden door goede voorzieningen en communicatie.

De afvalproblematiek verschilt per wijk. Het mag niet zo zijn dat bewoners die hun verantwoordelijkheid nemen voor een schone wijk, de dupe zijn van mensen die afval dumpen. Daarom blijven

we stevig handhaven en overtredingen beboeten. We reageren sneller op meldingen van afvaloverlast en volle containers. Dit doen we ook om overlast van ratten en meeuwen tegen te gaan.

Afgelopen twee jaar hebben we met het Actieplan Schone Stoep en het Programma Voor een Schone Stad een aanzet gegeven voor het terugdringen van vervuiling in onze stad. Het Haags Veegbedrijf en het Haags Werkbedrijf worden samengevoegd tot één gezamenlijke straatreinigingsorganisatie. We verwachten dat deze plannen hun vruchten zullen afwerpen, maar er is meer nodig. Daarom blijven we innoveren en experimenteren in de aanpak.

- Meldingen over volle containers of afval op straat worden sneller opgepakt. Bewoners krijgen een heldere terugkoppeling wat er met de melding is gedaan, mede door de investeringen die wij doen in IT-systemen;
- We stimuleren bewoners en ondernemers om hun afval goed weg te gooien. Wanneer dit niet gebeurt, handhaven we. De boete die mensen krijgen wanneer hun adresgegevens aangekomen worden in "bijgedumpt" afval is in de afgelopen periode tot het toegestane maximum verhoogd. De boete die mensen krijgen wanneer ze op heterdaad betrapt worden voor bijplaatsen of illegaal dumpen wordt door het Rijk vastgesteld. We dringen er bij het Rijk op aan om die boete te verhogen;
- Wij zorgen ervoor dat we de dienstverlening beter op orde krijgen en duidelijker communiceren. We blijven communiceren in andere talen, zodat alle bewoners weten hoe en waar ze hun afval kwijt kunnen;

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

**2 Een schone, veilige en
leefbare stad**

3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- Pilots die succesvol zijn zetten we voort. Zoals vaste ophaaldagen voor grofvuil, de inzet van wijkambassadeurs, de ORAC-tuintjes, de extra aandacht voor hotspots en het buitenkantooruren in burger handhaven;
- Bewonersinitiatieven en ORAC-adoptanten die de stad schoonhouden koesteren we. We faciliteren deze (buurt)initiatieven en kijken of ze verbreed kunnen worden naar andere delen van de stad;
- Het dumpen van huisraad is een groot probleem. We verkennen manieren om verhuurders verantwoordelijk te stellen voor het opruimen van huisraad die zij in de openbare ruimte (laten) dumpen.
- We zetten de rattenaanpak, de aanpak van de meeuwenoverlast en aanpak hondenpoep voort. Voor de aanpak van dierenplagen zetten we eenmalig een extra bedrag van € 1 miljoen in;
- We werken hard aan de overgang naar een circulaire economie om CO₂-uitstoot te verminderen en hergebruik de norm te maken. Daarom maken we een concreet uitvoeringsplan met de focus op de sectoren met de grootste grondstofstromen, namelijk de bouw en het huishoudelijk afval. We maken het nog makkelijker om huishoudelijk afval te scheiden;
- We stimuleren het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) in winkel- en uitgaansgebieden om afspraken te maken over gezamenlijke afvalinzameling. Dit doen we om vervoersbewegingen tegen te gaan. Ook onderzoeken we of en hoe we reinigingsrechten voor ondernemers kunnen inzetten;
- We verwijderen achtergelaten fietsen, de zogenaamde weesfietsen en fietswrakken.

2.2 Een veilige stad

De cijfers en indicatoren geven aan dat het de goede kant op gaat met de veiligheid in Den Haag. Er zijn minder inbraken, minder overvallen en minder geweldsmisdrijven. De jaarwisseling is, mede door beperkende coronamaatregelen, nu een aantal jaren rustig verlopen. Met gericht beleid en daadkrachtig optreden hebben de politie, de handhavers en het Openbaar Ministerie (OM) veel problemen de afgelopen jaren weten aan te pakken. Ook inwoners en maatschappelijke organisaties nemen verantwoordelijkheid voor de versterking van de leefbaarheid en veiligheid van hun straat en buurt, bijvoorbeeld via buurtpreventie.

Toch maken veel Hagenaars zich zorgen over de veiligheid in de stad. En die zorgen komen ergens vandaan. Statistieken laten niet alles zien wat er speelt in de stad. Zo komt uit onderzoeken naar voren dat straatintimidatie aan de orde van de dag is, maar de meldingen blijven uit. In uitgaansgebieden, zeker in de zomer op het strand, moet de politie te vaak optreden tegen opstootjes of vechtpartijen. We maken ons ook zorgen over wapenbezit en de jonge leeftijd van daders van ernstige misdrijven. Er is steeds meer aandacht nodig voor ondermijnende criminaliteit, waarbij onderwereld en bovenwereld met elkaar worden verweven. Ook leven er grote zorgen over radicalisering, huiselijk geweld, pesten, discriminatie en overlast. En waar een slot op de voordeur de normaalste zaak van de wereld is, is digitale veiligheid voor veel inwoners en ondernemers nog onontgonnen terrein.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten

2 Een schone, veilige en leefbare stad

- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad

- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

- 5 Duurzaamheid

- 6 Basis op orde

Bijlagen

Om deze nieuwe uitdagingen het hoofd te bieden, investeren we de komende jaren € 6,25 miljoen incidenteel en € 2,65 miljoen structureel per jaar in veiligheid. We versterken onze inzet en regierol en we blijven ons bij het Rijk inzetten voor versterking van de hele strafrechtketen.

Meer politieagenten, ook voor demonstraties

De politie heeft de belangrijke taak om onze stad veilig en leefbaar te houden. Politiemensen kunnen hierbij rekenen op onze volle steun. Maar de Haagse eenheid staat zwaar onder druk. Ze kampt met het grootste tekort aan politieagenten van het land. We zetten ons bij het Rijk in om dit tekort sneller op te lossen. We waken ervoor dat capaciteit juist daar waar de veiligheidsproblematiek het grootst is, op orde blijft.

Er is steeds meer inzet nodig bij de vele demonstraties en voor persoonsbeveiliging. We vinden het belangrijk dat demonstraties juist in onze stad de ruimte houden, binnen de grenzen van de (grond)wet faciliteert de gemeente dit recht. Om dit uitvoerbaar te houden voor de politie, willen we dat de Haagse eenheid extra agenten krijgt voor deze bijzondere taken, zodat dit niet ten koste gaat van de inzet in de rest van de stad. Dit kaarten we aan bij het Rijk.

Gezien het grote capaciteitstekort is het extra belangrijk dat het korps een goede en aantrekkelijke werkgever is voor een brede afspiegeling van de Haagse samenleving. We ondersteunen de inzet van de Haagse eenheid op inclusie bij de werving en het behoud van medewerkers, op 'roze in blauw' en het aanpakken van etnisch profileren.

Wijkagenten en handhavers

Zichtbaarheid in de wijken is voor de politie en de handhavers belangrijk. We willen dan ook voldoende benaderbare en toegankelijke wijkagenten en handhavers die weten wat er speelt in hun gebied. De samenwerking van onze handhavers met de politie is een groot succes. Wij blijven eraan werken om onze handhavers zo flexibel mogelijk in te zetten, op de momenten en plaatsen waar dat het meest nodig is. We houden het takenpakket van onze handhavers tegen het licht om meer prioriteit te kunnen geven aan grote problemen van dit moment, zoals afvalovertradingen.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 Een schone, veilige en leefbare stad**
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

Aanpak Ondernijning

We intensiveren de aanpak ondernijning, zoals die de afgelopen jaren vorm heeft gekregen. Dit moet zorgen voor verstoring van criminele activiteiten, onder andere door bestuurlijke interventies. Ook werpt de aanpak barrières op tegen criminele verdienmodellen in bijvoorbeeld vastgoed en bepaalde bedrijfsbranches. De aanpak moet bijdragen aan de weerbaarheid van bewoners, ondernemers en bestuur. De invoering van vergunningplicht voor (retail)bedrijven, zoals dat in de Weimarstraat en omgeving is geïntroduceerd en in Zuidwest zal worden toegepast, blijkt vruchten af te werpen. Dit instrument gaan we vaker inzetten.

Regionale aanpak jeugdgroepen

We intensiveren de aanpak van criminaliteit en overlast door groepen criminele jongeren tussen de 12 en 24 jaar. Bij deze criminele jeugdgroepen voert geweld dat te maken heeft met drugs en steekwapens de boventoon. Dit vraagt om een regionale aanpak, zeer intensieve begeleiding en intensivering van de lokale persoonsgerichte aanpak voor ontspoorde jongeren. Tegelijkertijd zetten we fors in op preventie. We zetten met een bedrag van € 0,8 miljoen in 2023 de succesvolle inzet van straatcoaches op het gebied van welzijn voort, waarmee we jongeren die dreigen af te glijden op het rechte pad houden. We maken, in samenwerking met onderwijs, sport en jeugdwerk, kinderen en jongeren weerbaar tegen de aantrekkingskracht van criminele netwerken en de verleiding van het snelle geld. We zetten rolmodellen in om kinderen en jongeren bewust te maken en te ondersteunen bij het maken van de juiste keuzes.

Veiligheid in de wijken

De problematiek van veiligheid en leefbaarheid verschilt per wijk. We werken aan een integrale en gebiedsgerichte aanpak, we gebruiken hierbij ook de wijkagenda's, die we samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties opstellen. In wijken waar de meldingsbereidheid laag is en leefbaarheid en veiligheid onder druk staan, proberen we op innovatieve manieren de meldingsbereidheid te vergroten. En we pakken straatintimidatie aan.

De aanpak door de zogenoemde accounthouders veiligheid van hardnekkige problemen met overlast en criminaliteit is succesvol. Daarom zorgen we dat er voor ieder stadsdeel zo'n veiligheidsregisseur komt. We verwachten dat mensen zich in Den Haag houden aan de regels en dragen dit actief uit. We handhaven erop als mensen deze overtreden.

Ook communitybuilders, straatcoaches, zorgverleners en groenbeheerders leveren een belangrijke bijdrage aan de zichtbaarheid van de overheid op straat. We zetten ons ervoor in om hun signalen zo goed mogelijk te benutten.

De inrichting van de buitenruimte heeft veel invloed op de (ervaren) veiligheid op straat. Bij herinrichting van de buitenruimte zorgen we voor een sociaal veilige omgeving en zetten we in op de aanpak van donkere plekken. Ook cameratoezicht kan preventief werken en bijdragen aan de ervaren veiligheid.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 **Een schone, veilige en leefbare stad**
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

Personen met verward gedrag

Soms raken mensen in deze complexe samenleving tussen de wal en het schip. Als dit een psychosociale achtergrond heeft, dan verdienen zij zorg. We investeren, ook in de komende jaren, in de integrale aanpak van en zorg voor mensen die worstelen met meerdere problemen. De keten werkt hiervoor samen in het Zorg- en Veiligheidshuis, ook ter ontlasting van de inzet van de politie.

Uitbreiding integrale handhavingsacties

Wij zetten de zogenoemde Integrale Handhavingsacties voort en breiden die verder uit. Dit doen we door extra acties te organiseren, gericht op specifieke problematiek in wijken en buurten. Met deze gebundelde acties treden we op een zeer zichtbare manier op tegen misstanden.

Aanpak cyberveiligheid

De digitale veiligheid van de stad is een snel groeiende uitdaging. Cybercriminaliteit en digitale criminaliteit nemen toe, met grote risico's voor maatschappelijke ontwrichting. Net als voor de fysieke veiligheid hebben we voor digitale veiligheid lokaal een passend stelsel nodig. Daarom starten we, ook met steun van Rijksmiddelen, met de uitvoering van de agenda Digitaal Veilig Den Haag. We werken aan de digitale veiligheid van de eigen organisatie, cybercrisisbeheersing, het opstellen van een risico-profiel voor Den Haag, en het versterken van de digitale weerbaarheid van onze inwoners en bedrijven. Het project Digitaal Veilig in de Wijk zetten we voort. We werken vanzelfsprekend samen met relevante partners. We investeren in deze periode € 1 miljoen om via Resilience de digitale veiligheid van bewoners en ondernemers te vergroten.

Coffeeshops

Er zijn momenteel 36 coffeeshops in Den Haag. Door de periodieke toets op integriteit via Bibob behoort deze branche tot de meest gecontroleerde branches van ondernemers in de stad. Er is sprake van overlast op met name locaties met veel coffeeshops op dezelfde plek. Maar ook bij andere coffeeshops wordt overlast ervaren. Daarom willen wij de criteria waar coffeeshops aan moeten voldoen strak handhaven. Zeker kinderen en jongeren hebben hierbij onze aandacht. We nemen maatregelen om gevaarlijke verkeerssituaties en andere overlast rondom coffeeshops tegen te gaan, waar nodig door het inperken van openingstijden.

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

Overlast in gebieden met een overconcentratie aan coffeeshops is ontoelaatbaar. Dit is het geval in de Weimarstraat en het Zeeheldenkwartier. Daarom steunen wij het verplaatsen van twee coffeeshops uit deze gebieden.

Bij die verplaatsing van coffeeshops stellen wij duidelijke randvoorwaarden. We overleggen met de buurt om te zorgen voor een goede en veilige inpassing. Zo mag de nieuwe locatie zich bijvoorbeeld niet bevinden in de directe nabijheid van een andere coffeshop of andere overlast-gevoelige ondernemingen/voorzieningen, zoals scholen en cafés, of voorzieningen voor kwetsbare groepen en evenmin in een woonstraat, een kinderrijke buurt of een wijkwinkelcentrum. Alle Haagse coffeeshops worden aan deze criteria gehouden. In het preventiebeleid gaan we expliciet aandacht besteden aan de gevaren van wietverslaving, mede bij de campagne voor een rookvrije generatie.

2.3 Een leefbare stad

Een goede, leefbare, schone en veilige woonomgeving is voor Hagenaars één van de belangrijkste wensen. De uitdagingen verschillen per wijk. Denk aan achterstallig onderhoud, overbevolking en kwetsbare sociale positie van inwoners, afval, onveiligheid. In gebieden waar de problemen opstapelen is extra, gecoördineerde inzet nodig, zoals nu gebeurt in de prioritaire gebieden en het actieplan Scheveningen. We gaan dit soort gebiedsgerichte aanpak vaker inzetten.

Gebiedsgerichte aanpak

Wanneer specifieke problematiek daarom vraagt, gaan we gericht aan de slag:

- We gaan door met de aanpak van de vier aangewezen prioritaire gebieden en reserveren hiervoor eenmalig € 7,1 miljoen: Kaapseplein, Duindorp, Van Baerlestraat en Weimarstraat / Zevensprong. Dat doen wij ook met het actieplan Kuststrook (Scheveningen en Kijkduin) waarvoor we per jaar € 2 miljoen reserveren.
- We maken oplopend tot € 3 miljoen per jaar structureel vrij voor soortgelijke, tijdelijke gebiedsgerichte aanpak waar dat nodig is. Ook zetten we voor deze activiteit een deel van de zogenaamde POK-middelen in (€ 10 miljoen incidenteel). Dit gebruiken we voor de gebundelde aanpak van problemen met afval, handhaving, openbare orde, ondermijning, welzijn en achterstallig onderhoud en de inrichting van de buitenruimte. Deze flexibele inzet komt boven op de reguliere inzet op deze terreinen. We prioriteren op basis van data en monitoren de effectiviteit. Voor Laak Centraal maken we een aanpak die passend is voor dit gebied.

Den Haag Zuidwest

De wijken in Den Haag Zuidwest krijgen met de status van Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid speciale aandacht. Het is meer dan een fysieke transformatie van een groot deel van de stad. Het is een grote operatie, die veel vraagt van gemeente, maatschappelijke partners en bewoners, die de wijken Vrederust, Bouwlust, Morgenstond en Moerwijk drastisch moet vernieuwen en verbeteren. Het gaat om gezondheid, veiligheid, onderwijskansen, participatie, huisvesting en werkgelegenheid.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 Een schone, veilige en leefbare stad**
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

De afgelopen jaren is met bewoners, ondernemers en allianties van maatschappelijk betrokken partners Verbond van Zuidwest gesloten en een Programma Zuidwest ontwikkeld. Wij geven met kracht uitvoering aan dit programma en trekken eenmalig € 8 miljoen uit voor het meerjarenprogramma Nationaal Programma Zuidwest, de participatie van en ontmoeting met bewoners. We reserveren eenmalig € 15 miljoen in ons cofinancieringsfonds voor Zuidwest waarmee de ambities kunnen worden gefinancierd. We proberen op tal van terreinen het Rijk medefinancier te laten zijn. We zorgen ervoor dat de gemeentelijke organisatie gericht samenwerkt om het perspectief van de bewoners van Zuidwest te verbeteren. Van onze partners verwachten we eveneens een stevige bijdrage.

Sekswerkers

Het doel van het Haagse beleid is dat sekswerkers veilig en gezond kunnen werken, dat uitbuiting wordt aangepakt en bij onvrijwilligheid hulp wordt geboden. We zetten in op de verbetering van de positie van sekswerkers en pakken misstanden aan. Niets doen zal leiden tot verslechtering van de werkomstandigheden, toename van misstanden en verloedering van de buurten waar sekswerk-ramen zijn. Sekswerk vindt niet alleen plaats achter ramen. De branche is in beweging, ook als gevolg van de Corona lockdowns. Zo wordt er meer online en in privéclubs gewerkt. We sluiten aan bij deze beweging.

Voor sekswerkers die willen uitstappen blijven we uitstaptrajecten ondersteunen. Hierin staat keuzevrijheid voorop en bieden we perspectief elders op de arbeidsmarkt. Uitstaptrajecten worden integraal benaderd: wonen (scheiding bed en brood), schulden, werk, taal, onderwijs. Door ondersteuning van een veilige andere

manier van werken (in coöperaties, online, etc.) kan het aantal ramen verminderen, kunnen we misstanden beter tegengaan en zetten we in op de verbetering van de positie van de werker.

In de afgelopen jaren zijn er veel plannen, onderzoeken en ideeën geweest voor het raamsekswerk in de Doublet- en Geleenstraat. Die hebben nog steeds niet geleid tot duidelijkheid over de toekomst voor de sekswerkers, exploitanten, de buurtbewoners en andere betrokkenen. Dat willen we veranderen. Er moet duidelijkheid komen over de toekomst van de raamstraten en de buurten eromheen. We willen dat sekswerk onder veilige omstandigheden mogelijk blijft in onze stad. Maar sekswerk aanbieden via het raam aan de straatzijde heeft zijn langste tijd gehad.

Het doel van ons beleid is op termijn te komen tot sluiting van het raamsekswerk. We betrekken hierbij de branche en de stad - in het bijzonder de bewoners van het Oude Centrum en de Rivierenbuurt. Daarnaast biedt vermindering van ramen kansen voor herontwikkeling in de wijk, wanneer alternatieve werkplekken worden gevonden. We gaan dit aanpakken op een manier die recht doet aan de sekswerkers zelf, de buurt en de ondernemers en op een manier dat het geen negatieve impact heeft op de werkomstandigheden van sekswerkers. Wij denken dan aan bestemmingsplanwijzigingen.

Arbeidsmigranten

Er wonen en leven veel Europese arbeidsmigranten in de stad. We vinden het onacceptabel dat er arbeidsmigranten worden aangetrokken zonder dat ze een goede woning en fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden wordt aangeboden. Den Haag handhaaft op misstanden en gevaarlijke (woon)situaties, maar er is meer nodig.

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten

2 **Een schone, veilige en leefbare stad**

3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

Zowel voor de buurten waar mensen wonen, als voor de positie van de migranten zelf. Daarom starten we een Programma 'Arbeidsmigratie in goede banen'. We spreken nadrukkelijk werkgevers, uitzendbureaus, Rijk en buurgemeenten aan op hun verantwoordelijkheid.

Veel arbeidsmigranten komen terecht in wijken waar de leefbaarheid al onder druk staat. Niet zelden zijn de woonomstandigheden erbarmelijk en hebben deze woonomstandigheden negatieve gevolgen voor het gevoel van veiligheid in de wijk. We pakken malafide verhuurders en uitzendbureaus aan, in samenwerking met de Inspectie SZW. We vergroten de handhaving op misstanden door de pandbrigade met een extra investering oplopend naar een bedrag van € 2 miljoen structureel per jaar en zetten de verhuurvergunning actief in om malafide verhuurders de mogelijkheid te ontfangen om te verhuren.

Net als van andere Hagenaars verwachten we van arbeidsmigranten dat ze zich aan de regels houden. Bij overlast treden we op en we zetten 'bemoeizorg' in bij notoire overlastgevers. Overlastsituaties kunnen via 14070 worden gemeld. Maar we pakken de problemen ook bij de bron aan: de huisvestingssituatie, de ontbrekende mogelijkheden om te recreëren en elkaar te ontmoeten. We verplaatsen zogeheten ophaallocaties naar buiten de woonwijk. We werken samen met stakeholders en arbeidsmigrantenorganisaties om de verbondenheid en saamhorigheid in de wijken te vergroten. Deze samenwerking moet arbeidsmigranten ook helpen hun recht te halen bij misstanden en uitbuiting, opnieuw werk te vinden als dat kan en naar huis terug te keren als hier voor hen geen toekomst meer is. We verwijzen waar nodig door naar de zorg.

Een deel van de arbeidsmigranten is hier kortdurend, een ander deel blijft. Van alle arbeidsmigranten die in onze regio willen blijven - praktisch of theoretisch opgeleid - verwachten we dat ze zich inspannen om de taal te leren en deel te nemen aan onze maatschappij. Om hen hierbij te helpen bieden we taalonderwijs en allerlei sociale activiteiten aan. We organiseren informatievoorziening niet alleen op het stadhuis, maar ook in de wijken, zoals in Transvaal al is gestart. Dat doen we in samenwerking met arbeidsmigrantenorganisaties. In lijn met de aanbevelingen van de commissie Roemer dringen we bij het Rijk aan op (afdwingbare) maatregelen die de problematiek rond arbeidsmigratie verkleinen. Denk aan onder meer vergunningsplicht voor uitzendbureaus, scheiding van bed en baan en registratie van arbeidsmigranten. Voor een goed inzicht in de problematiek is een voorwaarde de juiste registratie in de bevolkingsadministratie met actuele verblijfsadressen. Het kabinet werkt aan wetswijzigingen voor aanpassingen van de Basisregistratie Personen (BRP) en Registratie van Niet-ingezetenen (RNI). Zodra deze gereed zijn, voeren we deze in.

2.4 Buitenruimte, groen en klimaatadaptatie

Van Zuiderpark tot Westduinpark, van de boulevard tot de Haagse Markt, van Archipel tot Schilderswijk. Onze bosjes en parken, onze duinen en strand en onze straten en lanen hebben Hagenaars veel te bieden. We willen dat steeds meer straten en groen Hagenaars uitnodigen om buiten te zijn, te bewegen en elkaar te ontmoeten. Dat steeds meer Hagenaars trots zijn en zich verbonden voelen met hun buurt. Daarom investeren we extra in onderhoud van

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten

2 Een schone, veilige en leefbare stad

3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

onze straten en ons groen. Dat doen we op plekken waar toch al werkzaamheden zijn, zoals bij de vernieuwing van de riolering in de Bomenbuurt. Of op plekken waar dit het hardst nodig is, zoals het planten van extra bomen in Transvaal. We gaan verder met de verbetering van woonbuurten met achterstallig onderhoud, zoals we in Kraayenstein doen.

Bijzondere aandacht hebben we voor de aanpak van versteende straten en wijken. Mensen wonen, werken en verblijven graag in een groene omgeving. Zeker bomen hebben belangrijke waarde voor mensen in hun woonomgeving. Door klimaatverandering krijgt de stad steeds vaker te maken met hitte, wateroverlast en ander extreem weer. Meer bomen en groen bieden verkoeling op warme dagen en zorgen voor minder wateroverlast. Daarnaast levert een groene stad ook directe gezondheidswinst op en kunnen we de biodiversiteit in onze stad verbeteren.

Buitenruimte

De openbare ruimte is de huiskamer van de stad en is van iedereen. Het beheer van de openbare ruimte is een kerntaak van de gemeente. Van straatmeubilair tot riolering en van plantsoenen en pleintjes tot civieltechnische kunstwerken als bruggen en kademuren. Om op een goede manier invulling te geven aan deze kerntaak investeren we de komende periode in het volgende.

- Met een eenmalig bedrag van € 10 miljoen en structureel oplopend tot € 3 miljoen per jaar voor beheer, onderhoud en vergroening zetten we een nieuwe stap om de kwaliteit van de buitenruimte in de hele stad op orde te krijgen. We prioriteren onze investeringen op basis van vastgestelde normen voor onderhoud. De gemeente reageert adequaat op signalen van

bewoners als de (sociale) veiligheid in het geding is of als sprake is van verloedering en achterstallig onderhoud;

- Bij werkzaamheden in de openbare ruimte en groen, zoals vervanging van riolering, maken we waar mogelijk werk-met-werk. Dit is een uitgelezen kans om bijvoorbeeld te vergroenen, straten veiliger en toegankelijker te maken, meer geschikt te maken om te sporten en om waterpunten toe te voegen;
- We blijven het gebruik van publiek toegankelijke ontmoetingsplekken in onze stad stimuleren. Ook benutten we bestaande plekken in de openbare ruimte voor sport en bewegen. Er zijn verschillende playgrounds en sportparken waarvan inwoners ook overdag gebruik kunnen maken;
- We willen een toegankelijke stad zijn. Dat wil zeggen een kindvriendelijke stad, toegankelijk voor ouderen en voor mensen met een beperking. Bij alle projecten die we uitvoeren is toegankelijkheid dan ook het uitgangspunt en een expliciet onderdeel van de planvorming. Ook bij (tijdelijke) verkeerssituaties. Dat doen we ook door inwoners, jong en oud, en belanghebbenden uit onze stad te betrekken bij de planvorming voor de inrichting van de openbare ruimte. Denk bijvoorbeeld aan de Stedelijke Ouderencommissie en Voorall. We passen het Handboek Openbare Ruimte aan op zowel het toegankelijk aanleggen van de stad voor mensen met een beperking als voor klimaatadaptatie.

Groen, natuur en water

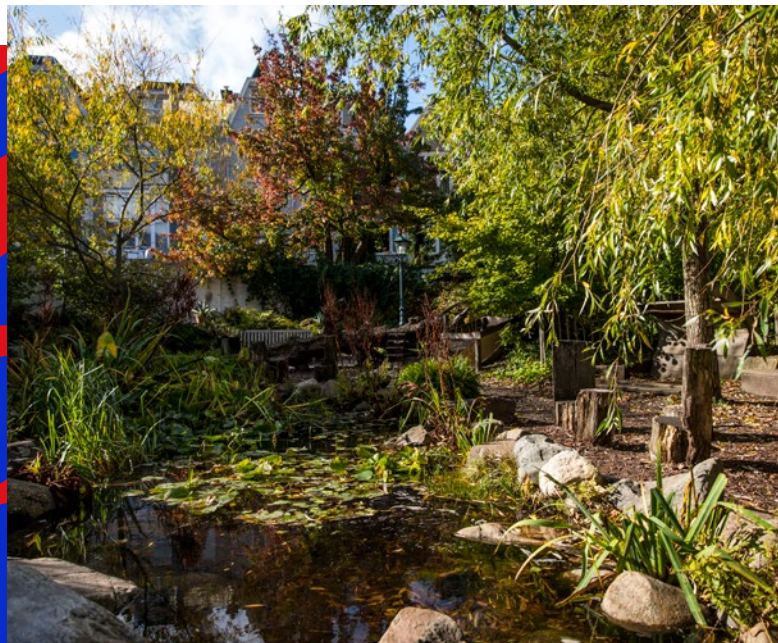
Op veel plekken is Den Haag ongezond versteend. Delen van de stadsdelen Centrum en Laak zijn notoire voorbeelden. Daarom grijpen we kansen aan om, waar het kan met cofinanciering, versteende straten te vergroenen, zodat het er fijner en gezonder

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 **Een schone, veilige en leefbare stad**
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

leven is. Ook beschermen en verbeteren we op die manier bestaand groen.

- We zijn zuinig op onze bomen. We kappen bomen alleen wanneer het aantoonbaar niet anders kan. Daarbij is er in het bijzonder oog voor de monumentale status, de leeftijd en de grootte van het kroonoppervlak. Bij gebiedsontwikkeling en werkzaamheden in de openbare ruimte wordt standaard een bomenbalans gemaakt. Bij nieuwe beplanting en onderhoud hebben inheemse bomen- en plantensoorten en biodiversiteit de prioriteit. Overlastgevende exoten zoals Japanse duizendknoop blijven we bestrijden;

- We werken actief aan het verbeteren van het Haags stadsbomen-netwerk. Doel is 5% meer kroonoppervlak in 2030. Dit doen we door extra bomen aan te planten en door het verbeteren van groeiplaatsen. Ook gaan we door met het verstrekken van gratis bomen. We onderhouden en verbeteren grote groengebieden en parken als Zuiderpark en Scheveningse Bosjes. Ook in de gebiedsontwikkelingen hebben we oog voor voldoende groen in de stad;
- Om kinderen op een natuurlijke wijze enthousiast te maken voor natuur en milieu hebben we buurtspeeltuinen, schooltuinen en stadsboerderijen. Op deze manier vergroten we het besef van en kennis over de natuur bij kinderen;
- Den Haag is trotse bestuurlijke partner van het Nationaal Park Hollandse Duinen. We willen hiermee de bescherming en toegankelijkheid van de natuurgebieden en buitenplaatsen verbeteren. Ook ontwikkelen we de zone 'van Zee tot Zweth' om de natuur- en recreatiegebieden De Uithof, Madestein, Ockenburgh, Solleveld en Kijkduin te verbinden tot een park met regionale betekenis;
- Den Haag is zuinig op kwetsbare Natura 2000-duingebieden, onze ecologische verbindingzones en natuurgebieden in en om de stad.
- Het drinken van kraanwater bespaart veel plastic afval, onnodig vervoer en tonnen CO₂-uitstoot. Den Haag heeft tientallen watertappunten om het gebruik van plastic flesjes tegen te gaan en het drinken van kraanwater te stimuleren. Samen met Dunea zetten we ons in voor het vergroten van het aantal watertappunten op plekken waar veel wordt gesport en bij drukke speeltuinen. We gaan door met het toevoegen van openbare toiletten;

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

**2 Een schone, veilige en
leefbare stad**

3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- We koesteren en verbeteren de Haagse grachten als onderdeel van de stadsnatuur en plek voor recreatie. We zoeken bij werkzaamheden naar kansen om meer water zichtbaar te maken in de stad. Ook 'groene grachten' maken de stad aantrekkelijker en meer klimaat-adaptief. Met 'groene grachten' bedoelen we de mogelijkheid de contouren van voormalige grachten terug te brengen met behulp van bomen, gras en planten;
- Dieren zijn van wezenlijk belang voor een levende stad en we gaan door met het bevorderen van het dierenwelzijn in de stad. We voeren onze wettelijke taken goed uit met hulp van de Haagse dierenorganisaties en maken hiervoor € 0,2 miljoen per jaar beschikbaar. Dieren en mensen moeten naast elkaar kunnen leven. Veel van onze besluiten en activiteiten zijn van invloed op het welzijn van dieren. Het vorig jaar vastgestelde dierenwelzijnsbeleid is daarbij leidend.

Klimaatadaptatie

De verandering van het klimaat zorgt voor meer extreem weer zoals droogte, hitte en zware regenval. Daar passen we de stad op aan om Den Haag leefbaar te houden, nu en in de toekomst.

- Ook de komende jaren wordt minimaal 3000 vierkante meter per jaar ontsteend. We vergroenen de meest versteende wijken en plekken waar zich kansen voordoen. In de buitenruimte grijpen we met hulp van cofinanciering kansen aan om te vergroenen en de omgeving klimaatbestendiger te maken. Daarnaast kunnen ook inwoners en ondernemers veel doen, bijvoorbeeld door hun tuin, dak of gevel te vergroenen. Dat ondersteunen we en moedigen we aan. We werken hierbij samen met Duurzaam Den Haag. We blijven samen met

bewoners tegels vervangen door groen en gaan voor verlen-
ging van onze titel bij het NK Tegelwippen;

- We onderzoeken of waterdoorlatende verharding de norm kan worden bij de aanleg of vervanging van parkeervakken;
- Ook gaan we door met de Duurzame Dakenjacht. Groene daken zijn een goede manier om zowel heftige regenbuien op te vangen, als de temperatuur in hittestresseilanden te doen dalen;
- We verbeteren de waterberging. Cromvlietpark is hier een goed voorbeeld van;
- Onze buitenruimte passen we zoveel mogelijk aan aan de eisen van klimaatadaptatie, ook bij onderhoudswerkzaamheden. We maken 'werk met werk' bij het onderhoud van de buitenruimte. We zorgen voor meer groen in de stad, bijvoorbeeld langs de grachten.

3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 Een schone, veilige en leefbare stad
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad**
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

3.1 Wonen en gebiedsontwikkeling

Den Haag is een prettige en aantrekkelijke stad om te wonen, te leven en te werken. We willen dat dit in de toekomst zo blijft. Net als andere steden groeit Den Haag en zal de stad dat de komende decennia blijven doen. Maar veel starters en mensen met een modaal inkomen komen er niet meer tussen. Er zijn grote tekorten in de sociale huursector en in het middensegment. Veel mensen komen in de knel. We willen meer woningen bouwen om de woningnood aan te pakken.

We zorgen ervoor dat nieuwe woningen op een verantwoorde manier worden ingepast, zodat de stad er beter van wordt voor alle (nieuwe) Hagenaars. Gebalanceerde groei betekent meer

betaalbare woningen in een leefbare omgeving: een groene stad, een duurzame stad en een stad waar we ons gezond kunnen verplaatsen. Een veilige en toegankelijke stad voor alle inwoners.

Verreweg de meeste nieuwbouwwoningen worden gerealiseerd in de Binckhorst, het Central Innovation District (CID) en Zuidwest. Maar natuurlijk staat de rest van de stad ook niet stil. We verbeteren wijken door het toevoegen en herontwikkelen van woningen, het verbeteren van bestaande panden en het mooier maken van de buitenruimte. Verbetering van de leefbaarheid staat daarbij voorop.

De ambities om de wooncrisis op te lossen, blijven onverminderd groot. We willen de kansen op de woningmarkt vergroten voor starters, gezinnen, mensen met een laag of modaal inkomen, ouderen en zorgdoelgroepen. Specifiek hebben we aandacht voor vitale beroepsgroepen. Den Haag houdt vast aan de ambitie om 4000 nieuwbouwwoningen per jaar te realiseren.

Wij stellen hoge eisen aan de kwaliteit van de ontwikkeling van de stad. De kwaliteitsdoelstellingen die wij hiervoor hanteren monitoren wij en stellen we zo nodig bij.

Samen maken we de stad

De ontwikkeling van onze stad vraagt veel van alle betrokken partijen. We werken intensief samen met marktpartijen en woningcorporaties, zoals dat de afgelopen jaren effectief vorm heeft gekregen in de Haagse Aanpak. De samenwerking leidt tot betrouwbaarheid, transparante besluitvorming met de stad en partijen, vlotte doorlooptijden en oog voor langjarige kwaliteit en betaalbaarheid. Uiteraard zijn we bij het tempo afhankelijk van

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

**3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad**

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

onder meer beschikbare middelen, de gestegen kosten van arbeid, materiaal en de regelgeving rondom stikstof.

Den Haag is voor het aanpakken van de wooncrisis mede afhankelijk van Rijk, provincie en omliggende gemeenten. Elke gemeente zal een eerlijk aandeel moeten leveren aan het oplossen van de volkshuisvestelijke en ruimtelijke opgaven. Wij doen een stevig appèl op de betrokkenheid van medeoverheden om betaalbaar te bouwen en woningen betaalbaar te houden. Op Rijksniveau is veel geld beschikbaar voor de opgaven waar we als grote stad voor staan. Daar willen we met een gerichte lobby zoveel mogelijk gebruik van maken. Het is daarbij van belang actueel inzicht te hebben in kansrijke mogelijkheden voor fondsen en subsidieverwerving.

Door opheffing van de verhuurdersheffing neemt de financiële draagkracht van woningcorporaties toe. We verwachten van hen dat ze hiermee een impuls geven aan de verbetering en uitbreiding van de betaalbare woningvoorraad en een gezonde leefomgeving. Tegelijkertijd doen we een stevig beroep op het Rijk voor meer financiële steun, aangezien de Haagse woningcorporaties ook na afschaffing van de verhuurdersheffing de laagste investeringscapaciteit van Nederland hebben. Woningcorporaties uit de regio die willen investeren in het Haagse heten we van harte welkom.

Voorzieningen en leefbaarheid op orde

Voor de benodigde maatschappelijke voorzieningen die de gemeente bekostigt, wordt investeringsruimte vrijgemaakt. Daarmee investeren we structureel in voorzieningen die bijdragen aan de woon- en leefkwaliteit van de stad. Want overal in de stad

zijn op de bewoners toegesneden voorzieningen noodzakelijk: plekken om te ontmoeten, te recreëren, te sporten, van cultuur te genieten en onderwijs te krijgen. We zorgen ook voor voldoende (betaalbare) ruimte voor maatschappelijke voorzieningen die niet door de gemeente worden bekostigd, zoals huisartsenzorg, tandartsen en fysiotherapeuten. We zorgen dat er voldoende ruimte is en blijft om te werken. En we ondersteunen met een eenmalig bedrag van € 0,65 miljoen een maatschappelijk gedragen initiatief voor migrantenkerkgroeperingen.

3.1.1 Wonen

Iedereen wil goed en betaalbaar kunnen wonen. Maar er is nog altijd een fors tekort aan betaalbare woningen. We bouwen voort op ons staande beleid met de woonagenda, nota voorraadbeleid en urgentieprogramma betaalbare woningbouw. Bovendien varen we strakker aan de wind door de normen voor middeldure huur en betaalbare koop op te hogen. Uiteraard binnen de financiële mogelijkheden.

- Den Haag werkt toe naar een woningbouwproductie van 4000 woningen per jaar die in gelijke tred met de voorzieningen moeten worden ontwikkeld. Voor nieuwbouw geldt de volgende normering:
 - 30% sociaal;
 - 25% middeldure huur (met instandhoudingstermijn van minimaal 20 jaar);
 - 25% betaalbare koop (tot normbedragen NHG);
 - Voor het CID gelden de volgende normen: 30% sociaal, 20% middeldure huur (met instandhoudingstermijn van minimaal 20 jaar) en 20% betaalbare koop.

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

 **3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad**

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- We sluiten hiermee aan bij de beweging van het Rijk om te garanderen dat er meer betaalbare woningen worden ontwikkeld;
- Deze percentages realiseren we per project of per gebied, overall in de stad. Waar de norm in een betreffend gebied onverhoopt niet wordt gehaald, wordt dit elders in de stad gecompenseerd. Hiertoe ontwikkelen we een compensatiemechanisme zodat we in het betreffende gebied, dan wel stadsbreed per saldo voldoen aan de gestelde normen. Zo ontwikkelen we diverse en gemengde wijken met voldoende voorzieningen;
- De aangescherpte normen gelden voor nieuwe projecten;
- Bij vergunningsplichtige bouwactiviteiten dagen we aannemers uit via onze aanbestedingen om verder te gaan dan het minimaal voorgeschrevene wat betreft schonere bouwmachines en voertuigen. Wij richten onze processen hierop in, maar aanvullende financiële middelen van het Rijk zijn nodig om deze extra wettelijke taak te kunnen uitvoeren;
- In de programmering voor middeldure huur en betaalbare koop streven we naar 100 woningen per jaar voor innovatieve woonvormen, zoals particulier opdrachtgeverschap, wooncorporaties en groepswonen. Woningcorporaties vragen we aanvullend hierop ook een bijdrage te leveren;
- Gerealiseerde betaalbare koopwoningen moeten ook betaalbaar blijven. We onderzoeken, op basis van ervaringen in het land, welk aanvullend instrumentarium kan worden ontwikkeld om betaalbare koop ook in de toekomst betaalbaar te houden;
- Er komt landelijk een huurprijsbescherming om betaalbare huur op niveau te houden. Mocht deze regeling onverhoopt niet worden ingevoerd, dan zal worden onderzocht welke

lokale maatregelen kunnen worden ingevoerd om deze categorie huur voor langere termijn beschikbaar te houden;

- We pakken leegstand en verkrotting aan, stimuleren wonen boven winkels en treffen maatregelen die de doorstroming bevorderen. We maken mogelijk dat leegstaande kantoren, gemeentelijk vastgoed en winkels kunnen worden gebruikt voor (tijdelijke) woningen. We maken goede afspraken over het tijdelijk gebruik van vastgoed en leegstandsbeheer. We zetten de tijdelijkheidsaanpak voort. Tijdelijk gebruik blijft tijdelijk. Maar we zien dat op tijdelijke plekken soms initiatieven groeien die een onmisbare plek zijn gaan innemen. Deze ondersteunen we bij het vinden van een nieuwe plek;
- We handhaven de regels rondom splitsing van woningen. We verruimen de regels rondom verkamering met het doel om meer ruimte te vinden voor studenten, in wijken waar verkamering verantwoord is. Initiatieven als 'Kamers met aandacht' en andere vormen van hospitaverhuur kunnen bijdragen aan een beter gebruik van de bestaande woonvoorraad;
- We voeren de komende periode beleid met als doel het stimuleren en afdwingen van goed verhuurderschap op grond van het nieuwe wettelijk kader. We hanteren een verhuurvergunning om goed verhuurderschap af te dwingen en zetten een aanpak overbewoning op, waarin ook ongeregistreerd wonen wordt meegenomen. We onderzoeken de effecten van keep to let: het 'in bezit houden' van een koopwoning na verhuizing, om deze te verhuren;
- We versterken de Haagse aanpak van slecht verhuurderschap en woonoverlast, onder andere door uitbreiding van de inzet van de Haagse Pandbrigade. Het tegengaan van overbewoning krijgt prioriteit;

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

**3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad**

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- Aandachtsgroepen zoals uitstromers uit (jeugdzorg)instellingen, statushouders en (economisch) dakloze mensen en vluchtelingen hebben het in deze wooncrisis extra moeilijk en langer verblijf in instellingen is kostbaar. We zetten het doorbraakplan voort met aandacht voor kleinschaligheid en evenwichtige spreiding in de stad. We hebben extra aandacht voor jongeren die uitstromen uit zorginstellingen;
- We continueren het woonwagengebeleid. Voor de bewoners van het kamp aan de Energiestraat wordt een alternatieve plek gezocht;
- Dak- en thuisloosheid voorkomen begint met het voorkomen van huisuitzettingen. We blijven ons inzetten om het aantal huisuitzettingen terug te dringen, in de sociale maar vooral ook in de particuliere huursector. We kijken hoe we als gemeente aanvullende afspraken kunnen maken met nutsbedrijven, zodat woningen niet afgesloten worden van basisbehoeftes als gas, water en elektriciteit, en er tijdig (schuld) hulpverlening wordt geboden;
- We continueren de huurbalie met een structureel bedrag van € 0,2 miljoen om particuliere huurders te voorzien van informatie over hun rechtspositie en verantwoordelijkheden. Via prestatieafspraken dringen we bij woningcorporaties aan op het stimuleren en goed positioneren van bewonerscommissies. Daarmee willen we hun informatie-, agenderings-, overleg- en adviesrecht proactief stimuleren. We spreken woningcorporaties en particuliere verhuurders aan in het geval van misstanden of slecht verhuurderschap;
- We willen woningen met E, F en G labels versneld opknappen en verduurzamen. We ontwikkelen een actieprogramma, waarbij verduurzaming en onderhoud zoveel mogelijk hand in hand gaan en bewoners van particuliere (huur)woningen

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 Een schone, veilige en leefbare stad
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad**
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

worden ondersteund bij de noodzakelijk te nemen maatregelen. Uiteraard trekken we hierbij op met (georganiseerde) verhuurders en woningeigenaren en maken we zo effectief mogelijk gebruik van het maatregelenpakket van het Rijk. Het gaat dan over het verbod op E, F en G-labels vanaf 2030, het volkshuisvestingsfonds, middelen voor het Nationaal Isolatieprogramma, Europese subsidies voor verduurzaming en onderhoud van woningen.

3.1.2 Gebiedsontwikkeling

De komende jaren voeren we steviger regie bij gebiedsontwikkeling. Dat betekent dat we sturen op aantallen woningen, het gewenste tempo, en op maatschappelijke voorzieningen, groen, flora en fauna, verduurzaming en bedrijvigheid. Heldere afspraken en helder verwachtingsmanagement over processen, participatie, besluitvorming en communicatie zijn hierbij cruciaal.

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

 **3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad**

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- De intensieve sturing op de ruimtelijke ordening in de stad krijgt vorm op basis van de nieuwe omgevingsvisie. Voor de grote gebiedsontwikkelingen zijn de structuurvisies leidend. Deze worden vervolgens per deelgebied vertaald in programmaplannen. Hierin geven we het aantal woningen in welke segmenten aan en wat de omvang is van de toe te voegen bedrijfsruimte voor diverse soorten bedrijvigheid. Ook wordt opgenomen welke infrastructurele maatregelen nodig zijn, wat de noodzakelijke ruimte is voor energietransitie en mobiliteit en hoeveel (maatschappelijke) voorzieningen moeten worden gerealiseerd;
- We maken de ruimtelijke besluitvormingsprocessen transparanter voor stad en gemeenteraad. Door van het begin tot het einde scherp te maken welke besluiten wanneer worden genomen en in welke fase met welke beslissingsruimte een ontwikkeling zich bevindt. Hierdoor zorgen we ervoor dat de raad de kaderstellende rol adequaat kan invullen en bewoners op het juiste moment op de hoogte en betrokken zijn;
- Om regie te kunnen pakken, vergroten we onder meer de grip in gebieden waar we tot op heden 'organisch' ontwikkelden, zoals in de Binckhorst en het CID.
- We hebben hoge ambities ten aanzien van het aantal te realiseren woningen, de betaalbaarheid, leefbaarheid, duurzaamheid en het groen. Om deze ambities te verwezenlijken, kan het nodig zijn om op gerichte plekken actief grondbeleid te voeren. We zetten dit instrument vaker in.
- We zetten grondposities strategisch in om een evenwichtige ontwikkeling mogelijk te maken. Binnen het cofinancieringsfonds reserveren we middelen voor actief grondbeleid en het verwerven van vastgoed voor publieke doeleinden. We onderzoeken welk deel van de opbrengst van de verkoopopgave

gemeentelijk vastgoed kan terugvloeien in dit fonds;

- We beoordelen potentiële bouw- of vervangingsprojecten op passendheid en toegevoegde waarde in de bestaande omgeving. Als afgeleide van het Omgevingsplan stellen we een gebiedsvisie op waarin we aangeven of en tegen welke randvoorwaarden dergelijke plannen inpasbaar zijn. Dat geeft bewoners en het stadsbestuur grip op de richting van de ontwikkeling van de Haagse wijken.

Drie grote gebiedsontwikkelingen

De afgelopen jaren is gestart met de grote gebiedsontwikkelingen in de Binckhorst, Zuidwest en het CID. Met de drie ontwikkellocaties kan voor de komende 20 jaar vanuit een samenhangende visie op wonen, leven, werken, groen, natuur, recreëren, gewerkt worden aan een toekomstbestendige stad.

- We werken aan de doorontwikkeling van de Binckhorst en brengen in beeld welke groei de Binckhorst kan maken tot 2050 en welke voorwaarden daarvoor nodig zijn;
- We sturen op de ontwikkelingen in de Binckhorst met oog voor (betaalbare) woningbouw, noodzakelijke voorzieningen, energiebronnen, een kwalitatieve buitenruimte en ruimte voor nieuwe en bestaande bedrijvigheid. Hierbij wordt ook onderzocht of er een kwalitatieve toets meegenomen kan worden in het nieuwe reserveringsstelsel. De toekomstige hoogwaardige OV-lijn is essentieel voor de ontwikkeling van de Binckhorst;
- We werken verder aan het CID. De doelstelling om fors te investeren in het gebied tussen de drie grote stations is onverminderd aanwezig. Op deze plek in de stad verrijst het meest hoogstedelijke gebied van Den Haag. We bouwen voort op de eerder gemaakte afspraken die voortkomen uit de structuurvisie CID;

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

**3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad**

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- Om het CID succesvol te maken is het van belang dat niet alleen toekomstige bewoners hier goed kunnen wonen, maar ook de huidige inwoners zoals de bewoners in de Rivierenbuurt en het Bezuidenhout. Deze bewoners worden ook in de volgende fasen betrokken;
- We voeren de structuurvisie voor Den Haag Zuidwest uit. We vernieuwen de komende 20 jaar 10.000 woningen en er komen 10.000 extra woningen bij. Bewoners hebben een terugkeergarantie, om zo met passende woonlasten terug te kunnen keren in de wijk. We behouden en verbeteren het groene karakter en versterken het voorzieningenniveau: van bedrijvigheid tot zorg, van onderwijs tot ruimte voor ontmoeting. Het onderhoud en opknappen van woningen heeft grote aandacht, zo ook de verbetering van de openbare ruimte.

Kust en binnenstad

- De laatste jaren is veel energie gestoken in het programma De Kust Gezond, met het doel om de kuststrook aantrekkelijker te maken voor bewoners, ondernemers en toeristen. We gaan hier de komende jaren mee door. We benutten hierbij ook kansen die zich voordoen bij particuliere investeringen. We zetten samen met bewoners en ondernemers via een nieuwe toekomstvisie Scheveningen een stip op de horizon. Hier hoort ook een realistisch uitvoeringsprogramma bij. Belangrijke thema's zijn veiligheid, bereikbaarheid, aantrekkelijkheid gedurende het hele jaar en zichtbare verbindingen met zee. Zoals in het Havenconvenant overeengekomen, maken we een toekomstvisie voor de haven, waarbij economische waarde de basis vormt;

- De binnenstad is belangrijk voor het vestigingsklimaat en tevens een aantrekkelijk gebied voor bewoners en bezoekers. De nieuwe visie voor de binnenstad geeft richting aan nieuwe uitdagingen, zoals leegstand, het herstel na Corona, online winkelen en concurrentie van Mall of the Netherlands;
- We benutten de renovatie van het Binnenhof en andere ontwikkelingen om de openbare ruimte te verbeteren, waaronder door te ontstenen en te vergroenen. De ambities uit de Haagse Lanen zijn hiervoor inspiratiebronnen. We willen het historische karakter versterken door het Oude Centrum nadrukkelijker te verbinden met de rest van de binnenstad. Dit maakt de binnenstad ook een prettiger plek om te wonen. Daarmee zetten we onze ambitie om het wonen boven winkels te stimuleren, kracht bij;
- We versterken de aantrekkelijkheid van de binnenstad met de uitbouw van het Museumkwartier via verhuizing van het Eschermuseum naar het voormalig pand van de Amerikaanse Ambassade, de verbouwing van het Haags Historisch Museum en de verhuizing van het Kinderboekenmuseum naar het Museumkwartier.

Stad met voorzieningen

Om fijn te kunnen wonen, is meer nodig dan alleen goede woningen. Groen, een mooie en schone buitenruimte die uitnodigt om te bewegen en waar je elkaar kan ontmoeten, maar ook ruimte voor horeca en bedrijven, goede maatschappelijke voorzieningen en de aanwezigheid van kunst en cultuur. Wij houden rekening met deze belangen, die een claim leggen op dezelfde ruimte als de woningbouwprojecten, bedrijfsruimte, winkels, horeca en ruimte voor mobiliteit en schone bronnen en netten.

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

**3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad**

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

Voor ons is uitgangspunt dat we woningen en voorzieningen in gelijke tred plannen, financieren en ontwikkelen. De schaarse ruimte dwingt tot innovatie, multifunctioneel ruimtegebruik en samenwerking met de woningcorporaties en markt.

- Voor de maatschappelijke voorzieningen waarvoor de gemeente verantwoordelijk is, hanteren we integrale huisvestingsplannen. Daarin worden voor onderwijs, sport, cultuur, bibliotheken, zorg en welzijn de investeringsbehoefte met een horizon van circa tien jaar in beeld gebracht. Ook de investeringen in vervanging, functionele aanpassing en verduurzaming van bestaande voorzieningen worden daarin meegenomen. We vragen ook van ontwikkelende partijen een bijdrage via kostenverhaal;

- Om in de gebiedsontwikkelingen prettige en leefbare buurten te laten ontstaan, is het cruciaal dat er naast woningen ook voldoende voorzieningen en groen worden ontwikkeld. Om hiervoor te zorgen, houden we vast aan de Haagse systematiek van referentienormen. We werken deze systematiek verder uit. De referentienormen worden gebruikt om te toetsen of een ontwikkeling past in de omgeving, waarbij de conclusie kan zijn dat er voorzieningen bij moeten. De referentienormen zijn daarmee niet alleen bedoeld om voorzieningen toe te voegen, maar ook om te bezien of er voldoende voorzieningen zijn en toevoegen dus niet nodig is;
- Een goed voorzieningenniveau is van belang om fijn te kunnen (blijven) wonen in onze wijken. Daarom willen we goed inzicht houden in de ontwikkeling van de voorzieningen. Dit is ook nodig om de effecten van een ontwikkeling op de leefbaarheid te kunnen inschatten en is ook voor wijkbewoners behulpzaam in participatietrajecten. Voor bestaande wijken zetten we hiervoor onder andere de leefbaarheidseffectrapportage in. Dit participatie-instrument passen we stapsgewijs verder toe;
- We borgen de investeringen, verduurzaming en de beheer- en onderhoudskosten van maatschappelijke voorzieningen als sportvoorzieningen, onderwijshuisvesting, cultuur en welzijnspanden stapsgewijs beter in onze begroting. Voor investeringen werken we toe naar een investeringsbegroting. Voor zowel investeringen als voor beheer en onderhoud maken we in deze coalitieperiode structureel extra middelen vrij.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 Een schone, veilige en leefbare stad
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad**
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

3.2 Mobiliteit

Het is belangrijk dat je veilig en vlot van A naar B kan. Te voet of met de fiets, met het openbaar vervoer (OV) of de auto. Per situatie en per persoon kan het verschillen welk vervoersmiddel iemand kiest. Recent is de “Strategie mobiliteitstransitie Den Haag 2022-2040” vastgesteld. Uitdaging is om keuzes te maken om ook over pakweg 15 à 20 jaar een bereikbare, leefbare, toegankelijke, duurzame en verkeersveilige stad te zijn. Elk stadsdeel, elke wijk, elke buurt is anders. Ook qua mobiliteitsbehoefte, knelpunten en oplossingen. Ypenburg is anders dan het Zeeheldenkwartier of Transvaal. Scheveningen is in de zomers anders, dan in de winters. Door onderscheid te maken in verschillende gebieden wordt het mobiliteitssysteem meer op maat gemaakt.

De mobiliteitstransitie heeft impact op de stad. Draagvlak voor die transitie is dan ook van groot belang. We passen de geleerde lessen van het participatietraject van de aanpak Centrum Noord toe bij de participatie voor Centrum Zuid.

De komende periode beginnen we met Hoogwaardig Openbaarvervoer Verbinding Binckhorst. Ook investeren we in de doorstroming van het verkeer op de hoofdroutes en waar mogelijk in bewonersgarages. Onder andere met de uitbreiding van het betaald parkeren, verhoogde tarieven voor straatparkeren en het verhogen van de parkeervergunningen maken we deze en toekomstige mobiliteitsinvesteringen mogelijk.

Ruim baan voor de voetganger en de fiets

De mobiliteitstransitie begint met de voetganger; meer lopen op korte afstanden. We gaan ook het gebruik van de fiets voor korte afstanden stimuleren. Hierin investeren we € 5 miljoen ten behoeve van een nieuwe tranche programma Fiets en, oplopend tot € 1,3 miljoen per jaar, voor de exploitatie en beheer van fietsenstallingen.

- We maken de stoepen en oversteekplaatsen veilig en vrij van obstakels. We werken aan een zogeheten hoofdwandelnetwerk om hiermee belangrijke voorzieningen binnen en buiten het centrum goed bereikbaar te maken. We trekken hierbij op met andere deelnemende gemeenten en het Rijk als ondertekenaar van de Citydeal Ruimte voor Lopen;
- We zetten de verdere uitbouw van het fietswegennetwerk voort;

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten

2 Een schone, veilige en leefbare stad

3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- We gaan ook door met (elektrische) fietslessen voor jong en oud. We hebben aandacht voor oplossingen voor het stallen van fietsen, zoals buurtstallingen, bij het strand, in het centrum en in de woonwijken;
- We gaan door met het aanleggen van vrijliggende fietspaden bij 50 km/h wegen;
- We zijn begonnen met het aanleggen van de metropolitane fietsroutes van en naar het Westland. We willen deze twee tracés deze raadsperiode afronden. Samen met de provincie verlengen we de velostrada, de snelfietsverbinding door het groen tussen Den Haag en Leiden.

Investeren in verkeersveiligheid

We investeren een bedrag van € 3 miljoen per jaar in verkeersveiligheid. Rustige en veilige woonwijken ontsluiten we via uitvalswegen met zo min mogelijk kruisend verkeer.

- We maken de woonwijken verkeersveiliger. We voeren de norm van 30 km per uur verder door en richten de (woon)straten daarop in. Prioriteit hebben wegen in de woonwijken zonder gescheiden fietspaden;
- We nemen voorts op de 50-kilometerwegen verkeersveiligheidsmaatregelen die ook de doorstroming ten goede komen. We pakken de meest onveilige plekken het eerste aan. We gaan de verkeersveiligheid voor kwetsbare verkeersdeelnemers verbeteren op de Benoordenhoutseweg en de Van Alkemadelaan, waarbij we de doorstroming voor de auto en OV niet uit het oog verliezen;
- We zetten de aanpak met zogenaamde schoolstraten en veilige schoolroutes door;

- We ontmoedigen asociaal rijgedrag. Hiertoe werken we mee aan de ontwikkeling van geluidswallen. We schaffen extra meetapparatuur om de geluidsoverlast van auto's en motoren aan te pakken (noise patrol) en reserveren hiervoor € 0,5 miljoen. Hard rijden ontmoedigen we en pakken we aan.

Toegankelijk en hoogwaardig OV

Het openbaar vervoer (OV) heeft in de coronatijd een knauw gekregen. We zetten in op herstel en uitbreiding van het OV. Zonder hoogwaardig openbaar vervoer slijt de groeiende stad dicht. We streven naar toegankelijk, betaalbaar en fijnmazig openbaar vervoer. De compacte stad, zeker in de Binckhorst en het CID, biedt goede mogelijkheden om alternatieven voor de auto, zoals, lopen, fietsen en het openbaar vervoer aantrekkelijk te maken. Om te kunnen blijven bouwen voor wonen en werken blijft investeren in dat hoogwaardig openbaar vervoer noodzakelijk.

- Het nieuwe tracé om de Binckhorst te ontsluiten, waarmee ruimte ontstaat voor extra woningbouw, krijgt prioriteit;
- Ook willen we de ZuidWestland corridor versnellen samen met gemeente Westland, zodat de reistijd naar de Haagse binnenstad korter wordt. We beginnen de voorbereiding voor dit traject deze raadsperiode;
- Na het ontsluiten van de Binckhorst is het tijd om te werken aan het totale plan voor een tramverbinding tussen Scheveningen, Den Haag Centraal en CID, de Binckhorst, Delft (via Rijswijk) en Zoetermeer (via Voorburg) die wij voor ogen hebben. We nemen hierin mee de optie om een tram via het Telders-tracé naar de haven te brengen;

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten

2 Een schone, veilige en leefbare stad

3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- We gaan verder met het vernieuwen van de tramlijnen 6 en 12. Met de nieuwe tramremise en de komst van de nieuwe trams verbeteren we het comfort en de toegankelijkheid van het openbaar vervoer. We verbeteren het Hobbemaplein met zijn vele voetgangers en opstappers op het OV.

De auto

Voor veel Hagenaars is een auto van belang in hun dagelijks leven, voor werk en privé. Daarom investeren we in betere doorstroming. Tegelijkertijd stimuleren we dat het wagenpark steeds schoner wordt, onder andere door laadpalen. Ondernemers zullen hun producten op een efficiënte en veiliger manier moeten verplaatsen en afleveren.

We zien samenwerkende straten en buurten die kiezen voor deelmobiliteit. Wij willen dat blijven stimuleren en faciliteren. Dit om het groeiend verkeer te kunnen opvangen en meer gebruik te maken van efficiënter en duurzamer vervoersmiddelen. We 'belonen' doorbraakinitiatieven van bewoners op het gebied van deelmobiliteit, bijvoorbeeld door vergroening van de vrijgekomen ruimte op straat.

Om de ontwikkeling van grotere bouwprojecten in Zuidwest en het CID mogelijk te maken, investeren we via een dotatie ten behoeve van cofinanciering € 2 miljoen in mobiliteit in deze gebieden. Dit doen we al op een cofinancieringswijze: met ons eigen geld halen we middelen uit de woningbouwimpuls op. Concreet leidt dit onder andere tot parkeergarages in Laak (met park bovenop) en Zuidwest, die tegelijkertijd als mobiliteitshubs dienen.

Doorstroming op de hoofdaders

We stimuleren mensen te lopen en fietsen. Dat is gezond. Het verminderen van het aantal korte autoritten bevordert bovendien de doorstroming en zo ook de luchtkwaliteit. We investeren in het verbeteren van de doorstroming met € 4 miljoen per jaar. We doen dit door het verder verbeteren van de infrastructuur voor fiets en voetganger en te werken aan positieve gedragsbeïnvloeding.

- We verleiden bezoekers van onze stad en strand om via park & ride, park & bike en park & beach de auto aan de rand van de stad te parkeren;
- We onderzoeken hoe we mensen kunnen verleiden om voor korte afstanden minder vaak de auto te nemen;

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten

2 Een schone, veilige en leefbare stad

3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- Het langeafstandsverkeer komt vooral samen op de stedelijke regionale (en nationale) hoofdwegen. De doorstroming daarvan is essentieel. We voeren deze raadsperiode fysieke maatregelen uit die de doorstroming en de leefbaarheid bevorderen. Het gaat dan om: Hildebrandplein, Verkeersmaatregelen Centrum Zuid, Aanpak N211/Lozerlaan, Verkeersmaatregelen Laan van Wateringsveld, Herinrichting Vaillantlaan, Paul Krugerlaan, Hobbemaplein en Hobbemastraat en de ondergrondse doorgang naar de parkeergarage Zwolsestraat;
- We pakken het laatste stuk van de Erasmuslaan aan en maken die tweebaans;
- We investeren in het verkeersmanagement inclusief de handhaving van milieuzones. Hiervoor trekken we een oplopend bedrag uit van € 1,2 miljoen per jaar;
- We investeren ook in nieuwe plannen om de doorstroming voor auto's te verbeteren. Dit doen we op de plekken waar de doorstroming van de auto, het OV en de fiets er aantoonbaar op vooruit gaan en waar de leefbaarheid toeneemt. De investeringen in doorstroming (€ 4 miljoen per jaar) en planvoorbereiding (oplopend naar € 0,75 miljoen per jaar) bekostigen we met de extra inkomsten uit de verhoging van de parkeertarieven en de areaaluitbreiding betaald parkeren. In de komende periode zijn dit in ieder geval:
 - De Zevensprong; één van de meest ingewikkelde en drukste kruisingen van Den Haag die een barrière vormt tussen wijken. We gaan met ongelijkvloerse oplossingen ervoor zorgen dat de doorstroming van voetgangers, fietsers, OV en auto verbetert en tegelijk de openbare ruimte aantrekkelijker, vriendelijker en groener wordt;

- De Teldersweg en de President Kennedylaan vormen een route die veel automobilisten gebruiken om de stad in en uit te rijden. Tegelijk loopt deze weg langs de internationale zone en doorsnijdt deze een groengebied en de tramlijn. We starten met een integrale aanpak van dit gebied. Die aanpak gaat uit van ondertunneling van dit traject. Dit bevordert doorstroming van het autoverkeer, biedt kansen voor de ontsluiting van de internationale zone met OV en verbindt de groengebieden Scheveningse Bosjes en Westbroekpark. Deze raadsperiode werken we aan planvorming en cofinanciering.
- De aanpassingen aan het Prins Bernhardviaduct, het Schenkviaduct en de aansluiting bij de centrumring. Dit in lijn met de structuurvisie CID;
- In goede samenwerking met de gemeente Rijswijk werken we verder aan de ontsluiting van de Beatrixlaan.
- Stadsdistributie moet efficiënter gemaakt worden, ter ontlastening van het stedelijk wegennet en om de klimaatdoelstellingen te halen. In samenspraak met ondernemers en gebruikers gaan we bekijken wat op dit vlak nodig en mogelijk is.

Parkeren

De ruimte voor auto's hoeft niet altijd gevonden te worden in de buitenruimte: door bewoners en bezoekers te verleiden om de auto meer in parkeergarages te zetten, ontstaat er meer ruimte voor groen, spelen en ontmoeten, maar ook voor het veiliger herinrichten van onze wegen voor voetgangers en fietsers.

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten

2 Een schone, veilige en leefbare stad

3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- Onze inzet is om meer ondergronds en inpandig parkeren mogelijk en aantrekkelijk te maken voor bewoners. Met de tarieven van straatparkeren en bewonersvergunningen kunnen we het gebruik van bewonersgarages gedeeltelijk bekostigen en stimuleren. We nodigen aanbieders van deelvervoer uit om dat in de garages te doen;
- In de drukke gebieden van het Centrum en Scheveningen willen we bewoners voorrang geven op toeristisch verkeer. We overleggen met bewoners en ondernemers over de wijze van invoering;
- Waar auto's meer in ondergrondse en inpandige garages kunnen, maken we groen en plekken om te spelen of elkaar te ontmoeten. Ook kan een deel van de uitgespaarde parkeer ruimte benut worden voor het stallen van fietsen;

- We voeren in alle wijken betaald parkeren in. In de wijken Vroondaal, Wateringse Veld en het stadsdeel Leidschenveen/Ypenburg voeren we vergunningparkeren in alleen als de parkeerdruk daartoe aanleiding geeft. We bezien of er ruimte is om flexibeler om te gaan met parkeren op eigen terrein in relatie tot bewonersvergunningen;
- We benutten bij de invoering van betaald parkeren de eventuele mogelijkheden om maatwerk te leveren bij Parkeren Op Eigen Terrein (Poet);
- De tarieven voor straatparkeren en de eerste bewonersvergunning worden verhoogd. Met de extra inkomsten uit de verhoging van de parkeertarieven en de areaaluitbreiding betaald parkeren, investeren we in de genoemde projecten die de doorstroming bevorderen en in toekomstige projecten die hieraan bijdragen.

3.3 Ondernemen en werken

3.3.1 Economie

Werken, ondernemen, nieuwe bedrijven opstarten. Den Haag is een stad die kansen biedt, die energie geeft. De ondernemers in het midden- en kleinbedrijf (MKB), zoals in de horeca en maak-industrie, zijn belangrijk voor onze stad. Zij zorgen voor de werkgelegenheid, een sterke lokale economie, innoverende producten en dragen bij aan een aantrekkelijke stad. Wij willen deze ondernemers goed faciliteren. Naast het MKB zijn grote bedrijven, de overheidssector, en de vele niet-gouvernementele organisaties en internationale organisaties belangrijk voor de Haagse werkgelegenheid. Den Haag, internationale stad van Vrede en Recht, is een sterk merk voor onze stad en stedelijke economie.

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten

2 Een schone, veilige en leefbare stad

3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

De Economische Visie +2030 schetst een helder toekomstig economisch profiel. We willen brede economische bloei. Dat betekent dat iedereen kan meedoen en dat investeringen in de economie terugvloeien naar de kansen in de stad. We maken een economische uitvoeringsagenda voor de komende vier jaar waarbij we inzetten op de grootste uitdagingen voor de komende periode. We investeren in de uitvoering van de agenda € 4,8 miljoen incidenteel en € 3,8 miljoen per jaar bovenop de reeds beschikbare middelen. We hebben hierbij oog voor de gevolgen van de coronacrisis voor het MKB. De economie moet kunnen inspelen op opgaven als digitalisering, inflatie, vergrijzing, technologische vernieuwing en de zorg om het klimaat. Voor de komende jaren zien we dat het economisch beleid op een aantal terreinen extra aandacht behoeft.

Ten eerste de arbeidsmarkt. De krapte op de arbeidsmarkt vertraagt de economische groei en het gebrek aan personeel is een van de grootste zorgpunten van het MKB. Tegelijkertijd is er nog onbenut arbeidspotentieel en sluiten vraag en aanbod op de arbeidsmarkt niet altijd goed op elkaar aan. Een ander knelpunt is de beperkte beschikbaarheid aan betaalbare bedrijfsruimte in de wijken en bedrijventerreinen, die vaak verouderd zijn. Een laatste zorgpunt is de grote en groeiende groep financieel kwetsbare ZZP'ers.

Ook kent de economie veel kracht. Zo heeft de stad steeds meer startende bedrijven die weten te groeien, vindt er veel innovatie plaats en is er een breed toeristisch en cultureel aanbod voor bezoekers en bewoners. Gezien deze ontwikkelingen en kansen is onze inzet om:

1. de schaarse ruimte voor bedrijvigheid zo goed mogelijk te benutten en extra ruimte aan te wenden, ook in afstemming met de regio;
2. de mismatch op de arbeidsmarkt aan te pakken samen met het onderwijs en het bedrijfsleven;
3. impulsen te blijven geven aan innovatieve bedrijven op het terrein van zorg en duurzaamheid, aan starters én aan bedrijven die aan de opvolgende groeifase toe zijn;
4. te werken aan de circulaire economie en aan bedrijven en instellingen die werkzaam zijn op het terrein van vrede, recht en veiligheid;
5. de gemeentebrede dienstverlening aan het MKB fors te verbeteren;
6. ons aantrekkelijk woon, leef- en vestigingsklimaat te behouden.

Hiervoor gaan we het volgende doen:

- De matige waardering van de gemeentelijke dienstverlening aan het MKB betekent werk aan de winkel. Onze dienstverlening aan ondernemers heeft in coronatijd een impuls gekregen, onder meer via het Ondernemersportaal waar het Haagse MKB met al z'n vragen terecht kan. Dit krijgt een krachtig vervolg in nauwe samenspraak met vertegenwoordigers van het MKB en met als doel informatie beter te ontsluiten en (vergunning)processen gemeentebreed logischer en sneller in te richten;
- We besteden extra aandacht aan het binnenhalen en begeleiden van startende bedrijven die innoveren op onder andere zorg en duurzaamheid. We denken hierbij aan bedrijven die oplossingen bedenken voor het betaalbaar houden van de

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 Een schone, veilige en leefbare stad
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad**
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

zorg, het hergebruik van restmaterialen, het opwekken van schone energie, (schone) stadsdistributie en de 'wind op zee'-campus op Scheveningen. Circulaire economie krijgt een belangrijke positie in het economisch beleid;

- Den Haag houdt het profiel van een stad waar wordt gewerkt aan een veiliger en rechtvaardiger wereld. We halen grote bedrijven en instellingen die bij dit profiel passen naar de stad. We reserveren eenmalig € 1,5 miljoen voor ons wervingsfonds. En we zijn zuinig op onze tweede positie als meest aantrekkelijke stad voor startups en op ons cluster cybersecurity. Het beveiligen van data en systemen is immers een wereldwijd vraagstuk en past uitstekend in ons internationale profiel;

- Versterking van de maaksector biedt kansen aan ondernemers en praktisch opgeleiden. Daarom blijft de gemeente de maak-industrie faciliteren en ontwikkelen;
- We handhaven de bedrijfscontactfunctionarissen zodat (MKB-) ondernemers in wijken een direct en persoonlijk aanspreekpunt hebben waar ze terecht kunnen voor hun vragen;
- We maken een uitvoeringsprogramma bedrijfsruimte waarbij het convenant met de Stichting Bedrijventerreinen Haaglanden wordt betrokken. Het doel is om in samenspraak met corporaties, bedrijven en anderen betrokkenen (betaalbare) ruimte te maken voor (nieuwe) bedrijven of voor andere al dan niet tijdelijke bestemmingen;

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten

2 Een schone, veilige en leefbare stad

3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- We reserveren in de gebiedsontwikkelingen, ook in het CID, voldoende ruimte voor kantoren en bedrijven. We monitoren nauwlettend of er eventuele post-coronaeffecten zijn rond de toekomstige vraag naar kantoorruimte;
- Om winkelstraten ook op langere termijn aantrekkelijk, relevant en vitaal te houden, stimuleren we de transformatie van (leegstaande etages boven) winkels naar wonen, clustering van winkels, ontmoeten, cultuur of andere functies die zorgen voor levendigheid;
- Toerisme, evenementen en congressen zijn belangrijk voor Den Haag, maar kunnen tegelijkertijd de leefbaarheid onder druk zetten. We willen de balans voortdurend blijven bewaken. We zetten daarom in op een betere spreiding van toerisme door het jaar en door de stad heen. We benutten hierbij onze bestaande trekpleisterlocaties, zoals de winkelgebieden in de wijken, Scheveningen, Kijkduin, de Haagse Markt en attracties aan de rand van de stad. En we willen ons nachtleven stimuleren;
- We geven de familiebadplaats Kijkduin een impuls door een eenmalige investering van € 0,4 miljoen in (jaarrond) evenementen;
- We stimuleren evenementen en culturele programmering in onze stad. 2023 zal in het teken staan van het 125ste geboortjaar van Escher via programmering en citydressing, zoals ook tijdens het Mondriaanjaar;
- We ontwikkelen, samen met ondernemers, bewoners, bezoekers en verenigingen, een strandvisie. We bezien daarbij of, en zo ja, hoe permanente bebouwing op het strand bijdraagt aan een verduurzaming van de bedrijfsvoering. De effecten voor (het herstel van) de duinen worden daarin meegenomen. Tevens maken we daarin afspraken voor de langere termijn over of, en waar, een beperkte uitbreiding van het aantal strandtenten dat jaarrond exploiteert gewenst is;

- De compensatieregeling Onroerendezaakbelasting (OZB) voor startende ondernemers wordt afgeschaft. In de praktijk maken slechts weinig ondernemers gebruik van deze regeling. De vrijvallende middelen zetten we in voor verbetering bezetting van het Ondernemersportaal en het versoepelen van processen van vergunningaanvragen;
- We zetten in op regionaal aanbesteden en passen ons inkoopbeleid hierop aan;
- We stellen nieuw reclamebeleid op waarbij we vooruitlopen op het landelijk verbod op gokreclame en werken uit hoe een verbod op fossiele reclame er uit kan zien.

3.3.2 Internationaal

Den Haag is de internationale stad van Vrede en Recht. Den Haag vormt het podium van internationale rechtspraak en arbitrage, is een zogeheten Sheltercity, waar mensenrechtenactivisten een veilige haven vinden, de thuisstad van vele internationale maatschappelijke organisaties en de stad waar jaarlijks de veteranen worden geëerd. De stad biedt een veilige omgeving waarin de dialoog over de vraagstukken van vrede en recht wordt gevoerd. Wij zijn hier trots op en dragen dat uit.

- We willen dat de debatfunctie in de stad wordt versterkt en geven daarom ruimte aan het initiatief Spreek van de verenigde vrede- en rechtorganisaties, aan de Humanity Hub en de culturele sector; we vinden het belangrijk dat de verhalen van mensen die zijn gevlucht voor oorlog en conflictsituaties worden gedeeld om van te leren.
- Den Haag is lid van diverse internationale netwerken, waaronder het 100 Resilient Cities Network, het Strong Cities

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

**3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad**

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

Network, het Eurocities netwerk en is aangesloten op netwerken waarin de VN-doelen voor duurzame ontwikkeling leidend zijn. Den Haag heeft zich als Global Goals-gemeente verbonden aan deze doelen. Wij willen de duurzame ontwikkelingsdoelen gebruiken om de samenhang tussen beleid te vergroten en de doelen van beleid scherper te maken. We monitoren de voortgang met gebruikmaking van de methode van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). De kennis uit deze netwerken wordt de komende jaren ingezet voor de eigen bewoners;

- Expat of arbeidsmigrant, aan iedereen die zich vestigt in Den Haag bieden wij dienstverlening die Den Haag kenmerkt, onder andere via het The Hague International Center;

- We willen huisvesting voor internationale organisaties blijven faciliteren, waarbij een veilige werkomgeving voor vele van deze organisaties een voorwaarde is. De Internationale Zone dient daarbij als voornaamste zoekgebied. Ook de voorgenoemen aanpak van het Telders-tracé kan extra ruimte bieden;
- Waar de internationale organisaties vroeger één keer per jaar hun deuren openden voor de inwoners van Den Haag, zouden we graag willen dat ze dat vaker doen. En wij willen dat internationale organisaties hun kennis en ervaring op het gebied van mondiale vraagstukken rond vrede, recht en veiligheid vaker inzetten voor lokale maatschappelijke uitdagingen van onze eigen inwoners.

3.3-3 Werk

Ook in Den Haag is er een groot tekort aan personeel in vrijwel alle sectoren. Ons doel is om bedrijven en organisaties zo veel mogelijk te helpen om deze tekorten op te vullen. Ons tweede doel is om zoveel mogelijk mensen aan het werk te krijgen, waarbij we erkennen dat dit voor het een deel van de groep niet lukt. Het derde doel is om nieuwe instroom in de bijstand te voorkomen. We willen kansen op duurzame arbeidsdeelname bieden en verwachten dat de geboden kansen ook actief en slagvaardig wordt opgepakt. De vaardigheden van onze beroepsbevolking moeten beter aansluiten op de arbeidsmarkt en andersom.

- We gaan de samenwerking in de regio tussen scholen en bedrijfsleven intensiveren. Als gemeente pakken we de regie om vraag en aanbod op de arbeidsmarkt beter op elkaar te laten aansluiten. Daartoe sluiten wij samen met de onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven werkakkoorden, stimuleren

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

**3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad**

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

actieve werving en baangaranties en betrekken wij ondernemers bij de werving van opleidingen. We zoeken hiervoor ook samenwerking met uitzendbureaus;

- We stimuleren het 'leven lang leren'. Dat wil zeggen dat werknemers zich gedurende hun werkzame leven blijven ontwikkelen en zich eventueel omscholen. Hiervoor is het scholingsfonds van het Rijk beschikbaar. Wij zorgen ervoor dat dit fonds ook zo veel en goed mogelijk gebruikt wordt. Ook maken we met werkgevers en onderwijsinstellingen afspraken over werk op maat, aanpassingen van het onderwijsaanbod en baangaranties;
- Met Den Haag als kennisstad zetten we in op het verbinden van wetenschap en technologie. Zowel met universiteiten als met het MBO-praktijkonderwijs. Den Haag Kennisstad gaat immers over al die (vak)specialisten die we de komende jaren nodig. Daarmee worden kennis, kunde en vaardigheden verbonden;
- We willen samen met de ROC's meer vakmensen opleiden in de stad. Om- en bijscholing horen hierbij, met name ook van niet uitkeringsgerechtigden en mensen op zoek naar een andere uitdaging, bijvoorbeeld omdat het werk te zwaar wordt;
- Beheersing van de taal is een belangrijke voorwaarde om goed te kunnen functioneren in een baan. Als gemeente stimuleren we het taalonderwijs voor werkzoekenden die de taal niet goed beheersen;
- Aan mensen die aan het werk willen maar voor wie de stap naar regulier werk te groot is, bieden we ondersteuning die hiervoor nodig is. Boven op de reguliere uitstroomdoelstelling helpen we 1.600 personen extra aan werk met behulp van Stip-banen en de uitbreiding van de mogelijkheden voor loonkostensubsidie. Dit is bovenop de reguliere 1.500 personen die nu al jaarlijks met loonkostensubsidie aan het werk zijn.

Zo willen we meer mensen een kans geven op werk of een waardevolle bijdrage aan de stad en zijn we het toekomstige tekort voor op de middelen die we voor de bijstand krijgen. We investeren de komende jaren hiervoor in totaal € 30 miljoen;

- De gemeente heeft een loon van minstens € 14 per uur voor gemeenteambtenaren ingevoerd per 2021. We komen met een plan of we dit als voorwaarde kunnen hanteren bij verbonden partijen en bij de aanbesteding van diensten. We bekijken samen met het Haagse MKB of hier een 'ingroeipad' voor nodig is;
- We hebben aandacht voor de groep niet-uitkeringsgerechtigden en de zelfstandige positie van vrouwen. We versterken de participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt. Dat doen we samen met organisaties die werken aan emancipatie en educatie. Daarnaast onderzoeken we samen met werkgevers en vrouwenorganisaties hoe we belemmeringen kunnen weg nemen met als doel om de arbeidsparticipatie en de financiële zelfredzaamheid van vrouwen te vergroten;
- Samen met (sociale) ondernemers gaan we kwetsbare werkzoekenden aan een opleidingsplek helpen als springplank naar een betaalde baan;
- De gemeente is zelf ook sociaal werkgever en stelt de benodigde financiering beschikbaar om de werkgelegenheid voor mensen met een arbeidsbeperking (banenafpraak) te behouden.

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad**
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid
- 6 Basis op orde

3.4 Onderwijs, cultuur en sport

3.4.1 Onderwijs

Goed onderwijs vormt de basis voor een volwaardige deelname aan onze samenleving. Naar een baan, naar bestaanszekerheid, naar de mogelijkheid om het beste uit jezelf te halen. Reden genoeg om ook in de komende jaren volop in te zetten op goed onderwijs voor iedere Hagenaar. In de onlangs vastgestelde Haagse Educatieve Agenda (HEA) staan de ambities beschreven die we hiervoor samen met het Haagse onderwijs hebben geformuleerd. Die agenda zetten we door.

Voldoende en bekwame onderwijsprofessionals

Er is een flink tekort aan onderwijsprofessionals in Den Haag. Dit tekort is onevenredig verdeeld over de stad. Wij zetten stevig in op werving, ondersteuning en behoud van onze leraren, juist daar waar goede docenten het meest gewenst zijn.

We bieden leraren, in samenwerking met marktpartijen, de mogelijkheid om in Den Haag met voorrang een woning te vinden. De extra toelage die leraren op de scholen met de grootste achterstanden kunnen krijgen, moet daar terecht komen waar de nood het hoogst is. Deze afspraak maken we met schoolbesturen. Voor de inzet van zij-instromers en vakleerkrachten werken we samen met de scholen en de lerarenopleidingen voor het basisonderwijs (Pabo) in onze stad. De nieuwe universitaire lerarenopleiding die studenten voorbereidt op het werken in Haagse wijken met achterstanden, gaat deze periode van start. De gemeente ondersteunt de scholen die te kampen hebben met de gevolgen van het lerarentekort en werkt hierbij samen met sport-, cultuur- en welzijnspartners.

Taal

Een kwart van de Hagenaars is laaggeletterd en er zijn wijken waar dit aandeel oploopt tot 50%. Voor deze groep is het lastig om deel te nemen aan de samenleving en een baan te vinden. En in gezinnen waar thuis geen Nederlands wordt gesproken ontstaat bij veel kinderen al op zeer jonge leeftijd een taalachterstand. Daarom starten we een offensief tegen laaggeletterdheid en taalachterstanden. Dat doen we in samenwerking met partners, waaronder de bibliotheken en ROC Mondriaan. De komende periode investeren we hierin oplopend tot € 4,5 miljoen per jaar. Dit offensief begint bij de allerjongste kinderen en hun ouders, voor wie een passend taalaanbod op de voorscholen belangrijk is.

Voorscholen

Sommige kinderen hebben extra en intensief onderwijs nodig. Wij willen alles op alles zetten om zoveel mogelijk kinderen die het nodig hebben naar de voorscholen te krijgen, zodat ze zich de taal zo snel mogelijk eigen maken, vroegtijdig contacten kunnen leggen en daarmee hun kansen voor een goede start vergroten.

Rijke schooldag

Haagse kinderen krijgen van ons de Rijke Schooldag aangeboden. Een dag waarbij alle Haagse kinderen, ook na de schooldag, in aanraking komen met cultuur, kunst en sport. Zo gaan we kansongelijkheid op jonge leeftijd tegen en werken we aan taal- en talentontwikkeling. We benutten (financiële) ondersteuning vanuit het Rijk om dit mogelijk te maken, met name in de wijken waar dit het hardst nodig is. We zetten in op een aanpak waarbij verschillende vormen van ondersteuning aan ouders en kinderen kan worden geboden.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 Een schone, veilige en leefbare stad
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad**
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

Toegankelijke en passende begeleiding voor ieder kind

Ieder kind heeft recht op toegankelijk en goed onderwijs. Of ze nu dyslexie hebben, hoogbegaafd zijn, leerachterstanden hebben of een kwetsbare thuissituatie. Voor een goede start hebben sommige kinderen behoefte aan toegankelijke ondersteuning. We geven ruimte aan plekken waar kinderen terecht kunnen voor hulp bij het maken van huiswerk. Bijvoorbeeld in wijkbibliotheken, bij maatschappelijke organisaties en de extra ontmoetingsplekken in de stad. Wij zetten ons in voor toegankelijkheid van deze faciliteiten voor ieder kind in Den Haag. Ook bevorderen we waar nodig goede interne begeleiding op school.

Bevorderen kansengelijkheid in het onderwijs

Alle kinderen in Den Haag moeten de kans krijgen om zich optimaal te ontwikkelen en het beste uit zichzelf te halen. Ongeacht opleidingsniveau, inkomen of herkomst van ouders of in welke wijk ze opgroeien.

- De vrijwillige ouderbijdrage mag geen drempel vormen voor de toegang tot school. In 2021 is de wetswijziging op de vrijwillige ouderbijdrage hiervoor ingevoerd. Met scholen kijken we of de doelstelling van die wetswijziging in de praktijk ook wordt gehaald.
- We willen dat ieder kind een even grote kans heeft om op de basisschool van zijn keuze te komen. De aanmeldprocedure moet hiertoe transparant, objectief, toegankelijk en zoveel mogelijk digitaal zijn. We monitoren of deze doelen behaald worden, en stellen de aanmeldprocedure wanneer nodig in overleg met schoolbesturen bij.

- In twee jaar tijd willen wij de onderadvisering bij leerlingen uit groep 8 halveren. Aan het eind van deze collegeperiode moet onderadvisering in Den Haag niet meer voorkomen.

Onderwijshuisvesting

Om voldoende en kwalitatief goede schoolgebouwen te kunnen bieden, investeren we structureel in nieuwbouw, renovatie of uitbreiding van deze huisvesting. Ook willen we bestaande gebouwen verduurzamen, het binnenklimaat verbeteren en schoolpleinen aantrekkelijker maken. Uitgangspunt is dat ieder kind naar school gaat in een gezond leefklimaat.

Vervolgopleiding en werk

We blijven ons inzetten op het voorkomen van voortijdig schoolverlaten, zowel in het primair als het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs (MBO). Het Jongerenpunt070, waar professionals vanuit werk, onderwijs en leerplicht samenwerken, gaat actiever contact leggen met jongeren die daar niet zelf om vragen. En we blijven stimuleren dat onderwijs en werkgevers het aanbod van opleidingen en stagemogelijkheden voor praktisch geschoolden vergroten en zorgen voor een goede aansluiting van het stage-aanbod en het Haagse werkveld.

Studentenstad

Den Haag is een snelgroeiende studentenstad. We zetten ons in voor een studentenstad voor alle studenten: mbo, hbo en universiteit. En voor een aantrekkelijk en veilig uitgaans- en nachtleven, een levendig verenigingsleven en heldere informatie over het studeren in Den Haag.

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

**3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad**

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

Onze stad biedt tal van opleidingen voor praktische tot theoretische studenten met allerlei achtergronden.

- Wij versterken ons aanbod van beroepsopleidingen. Onze studenten zijn de Haagse werknemers en ondernemers van de toekomst;
- Onze onderwijsinstellingen zetten Den Haag als kennisstad op de kaart en dragen bij aan ons profiel als duurzame stad, stad van vrede en recht;
- We zien kansen voor de versterking van de Haagse economische kennisprofielen;
- En wij blijven inzetten op groei van de Universiteit Leiden, de mogelijke uitbreiding van de TU Delft en het samenwerkingsverband tussen Leiden, Delft en Erasmus (LDE). Daarbij zien we ook kansen in betrokkenheid van universiteiten bij (onderzoek naar) lokale initiatieven, ontwikkelingen in en kennis over de stad.

Studentenhuisvesting

We zien het als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeente, onderwijsinstellingen, corporaties, studentenhuisvesters en vastgoedeigenaren om groei van het aantal studenten en van het aantal studentenwoningen hand in hand te laten gaan. We verstevigen de informatiepositie van (internationale) studenten, zodat zij op de hoogte zijn van rechten en regels ten aanzien van goed verhuurderschap. We verruimen de regels rondom verkamering met het doel om meer ruimte te vinden voor studenten, in wijken waar verkamering verantwoord is.

3.4.2 Kunst en cultuur

Den Haag heeft een veelzijdige kunst- en cultuursector. Van musea en gezelschappen met (inter)nationale bekendheid tot geweldige amateurkunstenaars. We willen een stad zijn en blijven waar een breed palet aan kunst en culturele activiteit kan bloeien, voor onze eigen inwoners en voor bezoekers. We verhogen ons cultuurbudget met € 1,4 miljoen per jaar.

In Den Haag is de kunst ook van de straat. We stimuleren kunst in de openbare ruimte, zoals street-art. Op die manier komen veel Hagenaars op een laagdrempelige manier in aanraking met kunst en cultuur en verfraaien we de openbare ruimte. Het zorgt bovendien voor een mooie samenloop doordat het ook sport in de openbare ruimte stimuleert. Een rondje streetart in de Binckhorst is bijvoorbeeld ook een hardloopronde van 5 km.

We koesteren de cultuurankers die we in elk stadsdeel hebben. We blijven werken aan de ontwikkeling en versterking van het Museumkwartier. We stellen middelen beschikbaar voor de noodzakelijke verbouwing van het Haags Historisch Museum, verbeteringen in de huisvesting van culturele instellingen en uitbreiding van de bibliotheken. Den Haag is de bakermat van de Nederlandse popcultuur en dat willen we behouden door de Haagse popcultuur in de volle breedte te ondersteunen: van oefenruimte voor bandjes tot underground festivals. We willen de Haagse amateurkunst waar mogelijk ondersteunen met huisvesting, opslag van instrumenten en kostuums en oefenruimtes.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 Een schone, veilige en leefbare stad
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad**
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

Met Amare heeft Den Haag een geheel nieuw cultureel hart gekregen. Een uniek gebouw waar vier culturele topinstellingen met professionals op topniveau, aanstormend talent en amateurs samen het kloppend hart vormen. Een plek voor alle Hagenaars, maar ook voor bezoekers van ver buiten onze stadsgrenzen. Een aansprekend cultureel programma zal daarvoor gaan zorgen.

Verbreiding en vernieuwing aanbod

Om alle inwoners van onze veranderende en groeiende stad te blijven aanspreken is vernieuwing van het culturele aanbod nodig. We investeren € 0,4 miljoen voor het toegankelijk maken van culturele programmering zoals het programma HNT Onbeperkt.

Een bruisende stad kan niet zonder makers. De makersregeling, die startende talenten financieel ondersteunt, blijft dan ook overeind.

Met ons broedplaatsenbeleid voorzien we in oefenruimtes, ateliers en gezamenlijke huisvesting voor kunstenaars om te experimenteren. Daar gaan we mee door. We moeten echter ook aandacht hebben voor subcultuur en voor de initiatieven in de stad die niet in een hokje passen. Vaak vallen zij daardoor tussen wal en schip en dat willen we voorkomen. We houden oog voor de kunst- en cultuurinitiatieven met een maatschappelijke meerwaarde. Ook willen we het Haagse nachtleven een stimulans geven.

Eerlijke beloning

We voegen structurele middelen toe aan het Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur om de bedrijfsvoering van instellingen te verbeteren en de eerste stappen te zetten richting een eerlijke beloning voor iedereen die werkt in de sector, of je nu in vaste dienst of ZZP'er bent. Oftewel: we werken naar de toepassing van de Fair Practice Code.

Bibliotheek

Bezoekers van de bibliotheek komen steeds vaker ook voor lezingen, optredens en debatten, om te studeren of om taallessen te volgen. Daarnaast is de bibliotheek steeds meer een laagdrempelig ontmoetingspunt in de wijk. Deze transformatie gaan we de komende periode verder uitbouwen. Ook gaan we verder met het versterken van de Haagse bibliotheekfunctie. We bestendigen de tijdelijke vestiging in Moerwijk en openen een volwaardige wijkbibliotheek in Benoordenhout en investeren hierin € 1,6 miljoen per jaar. Daarnaast onderzoeken we hoe we ook in Mariahoeve en Spoorwijk op termijn volwaardige bibliotheken kunnen openen.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 Een schone, veilige en leefbare stad
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad**
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

Cultuureducatie

Met kunst en cultuur kun je niet te vroeg beginnen. We blijven daarom investeren in cultuureducatie voor het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs. We vinden het belangrijk dat alle kinderen in de gelegenheid zijn om kennis te maken en zich verder, ook buiten schooltijd, te bekwamen in kunst en muziek. We bezien hoe financiële regelingen binnen en buiten de gemeente voor gezinnen met een laag inkomen hiertoe geoptimaliseerd kunnen worden.

Amerikaanse Ambassade

We houden het voormalige pand van de Amerikaanse ambassade aan het Lange Voorhout in eigendom en werken samen met het Eschermuseum aan een ontwerp om een nieuw museum te realiseren in dit gebouw. We investeren hierin een oplopend bedrag van € 1,4 miljoen per jaar.

3.4.3 Sport en bewegen

Sport en beweging zijn goed voor lichaam en geest. Ze kunnen activeren en motiveren en zorgen voor verbinding tussen mensen. Ze kunnen kinderen en jongeren helpen in hun ontwikkeling, het leren samenwerken en aan regels houden en helpen normen en waarden bij te brengen.

We willen dat in 2030 elke Hagenaar op zijn of haar manier sport of beweegt. Jong en oud, met of zonder beperking. In verenigingsverband of ongeorganiseerd in de openbare ruimte. Die doelstelling is belangrijk, ook omdat we zien dat de sportdeelname in onze stad nog altijd sterk verschilt. In sommige wijken en onder en aantal groepen, waaronder mensen met een zorgvraag,

senioren, mensen met een beperking en mensen met een laag inkomen, blijft de sportdeelname (ook aan informele sport) structureel achter. Mede in dat licht verbreden en verstevigen we de beweegaanpak vanuit het Haags Sportakkoord door deze onderdeel te maken van de bredere preventieagenda. Ook in de komende jaren gaan we werken aan de ambitieuze doelen uit het Haags Sportakkoord. We investeren hiervoor € 0,5 miljoen per jaar extra. We gaan daarbij uit van vier pijlers: er zijn voldoende accommodaties en voorzieningen, we hebben sterke sportverenigingen, het programma Heel Den Haag beweegt en de topsport en talentontwikkeling. En blijven we ervoor zorgen dat de mogelijkheden om gratis of tegen gereduceerde tarieven te sporten voldoende bekend zijn.

Voldoende faciliteiten

Goede, laagdrempelige en voldoende sportaccommodaties nabij zijn cruciaal. De komende jaren gaan we een impuls geven aan

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

**3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad**

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

het vernieuwen en aanvullen van sportaccommodaties in de stad. Wij investeren structureel in de accommodaties om ze uit te breiden, te verbeteren, verduurzamen en voor iedere doelgroep geschikt maken. In de buitenlucht, sporthallen, gymzalen, zwembaden en sportparken. We zorgen voor voldoende accommodaties en voorzieningen ten opzichte van de groei van het aantal inwoners.

De buitenruimte moet zo zijn ingericht dat deze uitnodigt tot bewegen en sporten. We bevorderen faciliteiten hiervoor, zoals buitenfitness, hardlooptmogelijkheden en zetten in op gecombineerde faciliteiten en dubbelgebruik. Denk aan de voetbalvelden die overdag door de kinderopvang of de school worden gebruikt om te bewegen, of voor ouderensport.

Door onze ligging aan zee zijn we de stad bij uitstek die strand- en zeesporten faciliteren en accommoderen. Van de jeugd tot aan de olympische sporters. We faciliteren de surfscene en urban sports en willen surfhoofdstad van Noordwest-Europa worden.

De Sportcampus Zuiderpark is een bruisende ontmoetingsplaats voor de sport, met onder andere een vestiging van de Haagse Hogeschool (HALO) en ROC Mondriaan.

Sterke Haagse sportverenigingen

Den Haag beschikt van oudsher over een gevarieerd verenigingsleven en over sterke verenigingen. Dat willen wij zo houden. Deze verenigingen kunnen alleen functioneren dankzij een legioen vrijwilligers; het cement van het verenigingsleven. Ook de komende jaren willen wij de organisatiekracht van de Haagse verenigingen stimuleren en faciliteren. Om ervoor te zorgen dat de

verenigingen stabiel, veilig en toekomstbestendig zijn. En omdat zij er mede voor zorgen dat in 2030 elke Hagenaar kan sporten of bewegen. Waar iedereen zich welkom voelt ongeacht achtergrond, inkomen, kleur, leeftijd, seksuele geaardheid of gender.

Verenigingen hebben soms grote moeite het hoofd boven water te houden in verband met de gestegen gas- en energieprijzen. Daarom stellen we, vanuit de Eneco-middelen duurzaamheid, incidenteel € 4 miljoen beschikbaar om sportverenigingen te helpen bij het verduurzamen van hun faciliteiten.

Den Haag, stad van topsport

Haagse Topsporters zijn ambassadeurs van onze stad. Topsport verboedert, enthousiasmeert en motiveert mensen om zelf ook te gaan bewegen. Ook de komende jaren zal het binnenhalen van topsportevenementen belangrijk zijn om de naam van Den Haag als Topsportstad te handhaven. Te denken valt aan een etappe van de Tour de France. Als we topsportevenementen organiseren in onze stad, zorgen we altijd voor verbinding met de breedtesport en andere activiteiten waarmee we ook kinderen die minder met sport in aanraking komen, laten meedoen en inspireren. Hiervoor stellen wij een eenmalige bijdrage van € 3 miljoen beschikbaar voor het bestaande gemeentelijke olympisch fonds.

4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

In Den Haag is de startpositie niet voor iedereen gelijk. Het maakt uit waar je wieg staat. Teveel bewoners hebben te maken met armoede, sociale achterstand en discriminatie. Het aantal kinderen dat in armoede opgroeit neemt toe. Door crises en economische ontwikkelingen zoals corona, inflatie, de energiecrisis worden de problemen groter. Terwijl we juist willen dat de kansenongelijkheid kleiner wordt en er bestaanszekerheid is voor onze inwoners. Iedereen moet naar vermogen mee kunnen doen in de samenleving. Onze inwoners dragen daarin ook zelf verantwoordelijkheid, de gemeente ondersteunt daar waar het niet lukt.

In de aanpak van armoede, sociale achterstand, uitsluiting en discriminatie staat de gemeente niet alleen. Vele inwoners, vrijwilligers, ondernemers en organisaties zetten zich elke dag in voor hun medemens. We kiezen voor een aanpak die dit versterkt. We richten ons op preventie, het vergroten van kansengelijkheid én het bieden van bestaanszekerheid voor de toenemende groep inwoners die in armoede leeft. Dat doen we als volgt:

- We werken preventief en versterken de sociale basis. Niet alleen om zo te voorkomen dat mensen grotere problemen krijgen, maar ook om op deze manier instroom in duurdere vervolgttrajecten tegen te gaan;
- We zetten in op het bevorderen van bestaanszekerheid, met name voor die mensen die nu het hardst geraakt worden; gezinnen met kinderen en werkende armen. Ook hier geldt dat we er zo vroeg mogelijk bij willen zijn, om erger te voorkomen;
- We bieden perspectief en maken mogelijk dat meer Hagenaars kunnen meedoen. Dat doen we door te investeren in het verkleinen van taalachterstanden, door ze te begeleiden naar werk en andere vormen van dagbesteding;
- We zetten in op het toegankelijk en betaalbaar houden van onze (jeugd)zorg en ondersteuning;
- We treden op tegen discriminatie en racisme en bevorderen inclusie.

We kunnen dit niet als gemeente Den Haag alleen oplossen. Het vraagt voor een deel om een landelijke aanpak, voor een deel een lokale aanpak. We zullen dus ook slim moeten opereren om die twee aan elkaar te koppelen. En dat in samenwerking met Haagse partners.

4.1 Preventie en een sterke sociale basis

De gezondheidsverschillen in onze stad zijn groot. In sommige wijken leven mensen gemiddeld minder lang en/of minder lang in goede gezondheid dan in andere wijken. Maar ook op allerlei andere gebieden zijn er achterstanden. We willen samen met de stad deze verschillen verkleinen. In de komende periode richten we ons meer op het voorkomen van problemen, bijvoorbeeld door het bieden van goede voorlichting.

- We verstevigen de Haagse preventieaanpak op het gebied van gezondheid en stellen hiervoor per jaar € 6,4 miljoen beschikbaar. We maken preventie structureel onderdeel van onze integrale aanpak op het gebied van gezondheid, rookvrije generatie, sport, werk en inkomen/armoede, jeugdhulp, onderwijs en taal. We brengen focus aan door projecten waar mogelijk te bundelen en meer in samenhang aan te sturen. En we stoppen met beleid waarvan de effectiviteit beperkt is of waarvoor inmiddels effectiever aanbod beschikbaar is. We werken samen met inwoners, vrijwilligersorganisaties, sportverenigingen, cultuurorganisaties, ziekenhuizen, huisartsen, zorgverzekeraars en andere maatschappelijke organisaties. Binnen deze kaders stellen we samen een Uitvoeringsakkoord Preventie op. Samen betekent ook dat financieringsstructuren geen belemmering mogen vormen voor een gezamenlijke aanpak. Waar nodig worden verschillende geldstromen binnen de gemeente als één bedrag beschikbaar gesteld. Waar mogelijk ook met financiële inzet van andere partijen als zorgverzekeraars;
- We investeren in het jonge kind. Van een investering in een goede start voor het kind profiteren ook de ouders, de wijk en

de school. Zogeheten intergenerationele problematiek wordt doorbroken en een nieuwe start is mogelijk. Dat doen we met projecten als Kansrijke Start en Rijke Schooldag. Bij het uitvoeringsprogramma jeugdpreventie, waarin we in 2023 € 2,6 miljoen en de jaren erna € 4 miljoen per jaar investeren, en waar we ons richten op het voorkomen en verminderen van het beroep op jeugdhulp, betrekken we onze armoedeaanpak;

- Om de vaccinatiegraad te verhogen gaan we, in samenwerking met de Haagse Vaccinatie Alliantie, door met de uitbreiding van het Rijksvaccinatieprogramma. We doen dat wat nodig is in specifieke wijken en buurten. We betrekken hierbij mensen uit de wijk met een breed netwerk, zoals buurtcoaches, vrijwilligersorganisaties, kinderopvang, scholen, artsen en verpleegkundigen.

Een sterke sociale basis

De persoonlijke netwerken van mensen zijn belangrijk voor iemands welzijn en welbevinden en deelname aan de samenleving. De sociale verbanden in de stad, wijken en buurten willen we waar nodig ondersteunen. We hebben het dan over een sociale basis van vrijwilligers, buurtcomités, mantelzorgers, religieuze/ culturele organisaties, sleutelfiguren, scholen, (sport) verenigingen, buurthuizen en wijkinitiatieven. Deze netwerken zijn het bindmiddel van buurten en wijken. We gaan de sociale basis in de stad versterken, samen met een aantal laagdrempelige, fysieke inlooppunten en zichtbare figuren in de wijken voor hulp en dienstverlening, zoals de centra voor jeugd en gezin (CJG), de Servicepunten XL, de buurthuizen, de Helpdesk Geldzaken, de Sociaal Raadslieden, de wijkbibliotheken, opbouwwerkers en communitybuilders.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- We bieden meer maatwerk in wijken. Per onderwerp of vraagstuk bepalen we samen met onder meer bewoners en organisaties welke inzet in die wijk passend en nodig is;
- We starten een pilot om locaties en spreekuren van verschillende beleidsterreinen in de stad beter te benutten. Zo faciliteren we ook dat hulpverleners meer gaan samenwerken.

4.2 Bestaanszekerheid: een toereikend bestaansminimum

Armoede en schulden bezorgen mensen veel zorgen en stress. Die stress kan mensen ziek maken en dit heeft invloed op kinderen, familie en werk. Met ons armoedebeleid zijn we er als mensen financieel door het ijs dreigen te zakken. Dan zorgen we voor een toereikend bestaansminimum en voor ondersteuning, zodat de kinderen in deze gezinnen mee kunnen blijven doen. Steeds meer kinderen groeien op in armoede. De groep mensen die een beroep moet doen op onze armoedevervoorzieningen groeit. We voorzien dat deze groei sterker wordt door ontwikkelingen zoals de energiecrisis, inflatie en de effecten van corona. We trekken € 9 miljoen uit om het groeiende beroep op te vangen. De bestrijding van deze oorzaken ligt grotendeels buiten onze macht. Maar de effecten willen we blijven verzachten. We willen met onze robuuste voorzieningen mensen kunnen blijven helpen.

- We verbeteren ons armoedebeleid. Nu zien we dat door de veelheid aan verschillende regelingen, de ondersteuning niet altijd daar terecht komt waar deze het hardst nodig is of dat mensen de armoederegelingen niet weten te vinden. We richten ons op doelgroepen die elke maand tekortkomen. Dat doen we op basis van Nibud-analyses. En we willen het bereik

van onze armoedevervoorzieningen in deze raadsperiode vergroten van 80% naar 85%;

- Daarnaast geldt ook voor schulden: voorkomen is beter dan genezen. Daarom investeren we in de preventie en het tijdig signaleren van (problematische) schulden;
- Bestaanszekerheid wordt voor een belangrijk deel bevorderd door betaald werk. Met ons banenoffensief gaan we daarom onverminderd voort. We hebben extra aandacht voor werkende armen;
- We willen dat kinderen die opgroeien in armoede mee kunnen blijven doen aan activiteiten die voor andere kinderen heel normaal zijn. Het aantal gezinnen met kinderen dat in armoede leeft, neemt toe. De verwachting is dat de problemen de komende tijd groter worden en dat kinderen het daardoor nog moeilijker krijgen. We trekken daarom extra geld uit voor

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

armoedevoorzieningen voor gezinnen met kinderen met een inkomen tussen 130 en 150 procent van het wettelijk bestaansminimum. We trekken hier eenmalig € 2 miljoen voor uit in 2023.

- We zetten de Stipbanen voort, gaan instapbanen uitbreiden en het instrumentarium van loonkostensubsidie meer inzetten. Zo verlagen we de opstap voor mensen naar werk, in combinatie met gerichte hulpverlening om belemmerende factoren weg te nemen.

4.3 Perspectief en kansengelijkheid

We willen dat onze inwoners perspectief hebben en dezelfde kansen hebben om naar vermogen aan de samenleving te kunnen meedoen. Taal, onderwijs, cultuur en sport dragen bij uitstek bij aan de mogelijkheid om te participeren in de samenleving en talenten te ontwikkelen. Ook (betaald) werk of een zinvolle dagbesteding is daarbij cruciaal. Niet alleen voor de inwoner zelf, maar ook voor de samenleving als geheel.

Ons uitgangspunt is dat we op een integrale manier werken aan het doel «één gezin, één plan, één regisseur». Te vaak blijkt dat er in gezinnen waar veel speelt, veel verschillende instanties en veel hulpverleners over de vloer komen. Hun aanpak is goedbedoeld, maar te vaak niet effectief genoeg door onvoldoende onderlinge aansluiting en daardoor opgeteld onnodig duur. Dat gaat veranderen. Zo gaan we zorgen dat Hagenaars op de hoogte zijn van wat er mogelijk is en ze meer kansen geven om zelf aan te geven wat er nodig is. Dit gaat niet van de ene op de andere dag, want dit vraagt veel van de betrokken organisaties, mensen en van de gemeente. Bij de gemeente moeten de aansturing,

administratieve eisen en financieringssystematiek worden aangepast zodat organisaties geen bureaucratische belemmeringen ervaren om effectief integraal te gaan werken.

Met initiatieven als Sociaal Hospitaal (SOHOS), Schuldenlabo70 en het Haagse Doorbraaklab heeft Den Haag in de afgelopen jaren een voortrekkersrol gespeeld naar maatwerk. Ook werd meegewerkt aan het ontwikkelen van de landelijke Doorbraakmethode. Daar zijn we trots op. En tegelijk hebben we nog veel stappen te zetten. Met de uitrol en implementatie van het programma Maatwerk & Regie zetten we stevig in op het verankeren van deze manier van werken in onze organisatie. Dit programma heeft als doel de inwoner/het huishouden in één keer goed en op maat te helpen.

4.4 Toegankelijke Jeugdzorg/ Jeugdhulp

Ieder kind in Den Haag heeft recht op een veilige omgeving om zich te ontwikkelen en op te groeien. Om te leren, huiswerk te maken, buiten te spelen en talenten te ontwikkelen. De meeste kinderen kennen gelukkig zo'n veilige omgeving. Maar dat geldt niet voor ieder kind. Met onze jeugdhulp willen we kinderen en jongeren en hun ouders ondersteunen bij de problemen waar ze tegenaan lopen. Dat doen we op verschillende manieren, van preventieve opvoedondersteuning of de inzet van de jeugdteams op de CJG's tot hoogspecialistische tweedelijns jeugdhulp. Daarbij gaat er heel veel goed. We zien tegelijk dat het systeem aan alle kanten knelt. De gemeente krijgt al jaren ontoereikende budgetten van het Rijk voor de uitvoering van de wettelijke taken terwijl het beroep op jeugdhulp blijft groeien en we te maken hebben met onbegrensde reikwijdte van de jeugdwet. De sector staat onder druk, met wachtlijsten, (onbedoelde) negatieve effecten van de marktwerking en grote tekorten op de arbeidsmarkt. Dit alles bemoeilijkt niet alleen de transformatie, het zorgt er ook voor dat kinderen die het echt nodig hebben, niet altijd tijdig passende hulp krijgen. Om meer grip te krijgen op de groei, de transformatie en de beschikbaarheid van de zorg, moet er veel veranderen, vooral in het systeem.

- In 2022 hebben we een verandering in gang gezet in de bekostiging. Met het Haags Toekomstperspectief Jeugd en Gezin is de koers uitgezet voor een nieuw (bekostigings)model voor de jeugdhulp per 2024. We nemen het gezin daarbij als uitgangspunt. Alle betrokken instanties binnen een gebied gaan dat samendoen. Op die manier wordt beter aangesloten bij de

behoeftes van de wijk. Het Haags Toekomstperspectief Jeugd en Gezinshulp ontwikkelen we samen met cliënten, ervaringsdeskundigen, jeugdhulpaanbieders en andere maatschappelijke partners. Ook andere vormen van gemeentelijke dienstverlening moeten daarop aansluiten;

- Voorkomen is beter dan genezen. We willen de groei van het beroep op jeugdhulp afremmen. We investeren in onze kinderen met het Haags Preventieprogramma Jeugd. Dat doen we samen met organisaties, professionals en ervaringsdeskundigen. Wij willen de instroom in de jeugdhulp terugdringen door een stevige en gebundelde aanpak van kinderarmoede, onderwijsachterstand en problematiek van ouders. Ook de inzet van kinder- en jongerenwerk en sport en bewegen betrekken we hierbij. Met deze impuls scheppen we ruimte om de komende jaren te kunnen experimenteren en ontwikkelen. De specialistische jeugdzorg en jeugdbescherming betrekken we ook bij dit preventieprogramma. Terugdringen van de groei hangt ook samen met het tijdig inzetten van passende hulp. Die passende hulp moet wel bestaan en beschikbaar zijn;
- Met de landelijke Hervormingsagenda worden landelijk stappen gezet om te komen tot een aantal hervormingsvoorstellen, waaronder een afbakening van de reikwijdte van de Jeugdwet. Met die Hervormingsagenda voert het Rijk op de Jeugdhulp de komende jaren een forse bezuiniging door die wij onacceptabel vinden. Den Haag blijft zich tegen de Rijksbezuinigingen verzetten. Tegelijkertijd moeten we ons voorbereiden op een scenario van minder geld. Het is daarbij zaak dat kinderen die de zorg het hardst nodig hebben niet de dupe worden. We moeten zorgen dat we er vroeg bij zijn zodat we de noodzaak van jeugdhulp kunnen voorkomen en de wachtlijsten kunnen verkleinen;

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- Van jongeren die opgroeien in en uitstromen uit de jeugdzorg weten we dat hun basis voor zelfstandigheid vaak onvoldoende op orde zijn. We hebben het dan over ondersteuning, een passende woonplek, school of werk, inkomen en schulden en welzijn en gezondheid. We maken ons er hard voor dat geen jongere meer de jeugdzorg uitstroomt zonder dat we - samen met de jongere die het betreft - werken aan perspectief.

4.5 Welzijnswerk en Wmo

Mensen die niet volledig kunnen meedoen vanwege een beperking, afnemende fysieke of geestelijke gesteldheid of chronische gezondheidsproblemen, eenzaamheid, kunnen rekenen op passende ondersteuning. We voeren de nieuwe welzijnsvisie voortvarend uit. Mantelzorgers en vrijwilligers vervullen een onmisbare rol. Als er meer ondersteuning nodig is, bieden we die vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning.

Met oog op de verdere vergrijzing neemt de zorgvraag en daarmee de druk op de Wmo naar verwachting verder toe. Om de Wmo toekomstbestendig en betaalbaar te houden en mensen zorg en ondersteuning te kunnen blijven bieden, zullen we meer financiële ruimte creëren om structureel te investeren in preventie. Ook zetten we in op zorginnovatie met als doel dat ouderen langer thuis kunnen blijven wonen. Om de zorg binnen de daarvoor beschikbare middelen zo goed en toegankelijk mogelijk te houden voor alle inwoners gaan we de uitgaven beperken. We maken hiervoor een aanpak die onder meer uitgaat van een draagkrachtberekening. We werken net als bij de jeugdhulp toe naar significant minder aanbieders. Samenwerking, binding en kennis van de wijk zijn wenselijk.

4.6 Maatschappelijke opvang en beschermd wonen

Bestaanszekerheid begint ook bij een dak boven je hoofd. In Den Haag is het aantal dak- en thuisloze mensen enorm gegroeid en dat vinden we onacceptabel. Er is een tekort aan voorzieningen voor maatschappelijke opvang en beschermd wonen. Daarnaast is doorstroming naar een betaalbare woning door de wooncrisis erg moeilijk. En we zien dat de huidige doelgroep verzwaart als gevolg van de afbouw van de intramurale GGZ.

- We pakken de problemen achter dak- en thuisloosheid aan. Naast het bieden van meer betaalbare woningen en de doorbraakaanpak voor zorgdoelgroepen, bieden we ook andere

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 Een schone, veilige en leefbare stad
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid**
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

ondersteuning. Zo helpen we met het oplossen van schulden en zetten we, samen met de woningcorporaties, in op het voorkomen van huisuitzettingen. Ook bieden we passende zorg en hulp;

- We brengen in overleg met betrokken organisaties meer eenduidigheid aan in de verschillende vormen van opvang voor dak- en thuisloze mensen. We zoeken een vaste locatie voor de winterkouderegeling en de permanente winteropvang en stellen hiervoor eenmalig € 3 miljoen beschikbaar en de komende jaren € 2,5 miljoen;
- We blijven de dienstverlening en hulpverlening aan dakloze mensen bij het Daklozenloket verbeteren. We zetten ons in om het stigma rond dakloosheid te doorbreken. We blijven in samenwerking met politie en handhaving ervoor zorgen dat dakloze mensen niet nodeloos worden beboet voor kleine overtredingen.

4.7 Inclusie en diversiteit

In Den Haag is geen ruimte voor discriminatie, intolerantie en racisme. Iedereen moet zichzelf kunnen zijn en moet zich vrij kunnen bewegen in onze stad. Er blijft nog veel te winnen. Hoe we met elkaar omgaan op straat, op het werk, op school, in de kantine van de sportvereniging. We strijden tegen straatintimidatie, racisme, discriminatie en pestgedrag. En we werken aan de toegankelijkheid van de stad. Toegankelijkheid, ook die van de publieke ruimte, is daarom altijd het uitgangspunt van onze (fysieke) plannen.

- Wij bestrijden elke vorm van racisme en discriminatie. We stimuleren gelijke kansen op de woningmarkt, in de arbeidsmarkt, horeca en het onderwijs. Wij werken samen met bedrijven, instellingen en bewoners aan het tegengaan en het voorkomen ervan. Het is belangrijk dat inwoners met elkaar in gesprek gaan. Zo werken wij eraan dat iedereen zich meer bewust is van de gevaren van discriminatie, intolerantie en uitsluiting. De gemeente geeft steun aan projecten in de stad die dit mogelijk maken. We versterken Den Haag Meldt, het meldpunt waar ook klachten kunnen worden ingediend. We willen dat meldingen beter worden opgevolgd en dat daarmee de drempel om te melden lager wordt;
- De gemeente staat voor inclusie. In alles wat wij als gemeente doen, staat voorop dat alle Hagenaars belangrijk zijn. Verschillen worden gewaardeerd, iedereen moet in staat zijn om volwaardig deel te nemen aan de samenleving. Dit moet doorklinken in onze acties, beleidsvoornemens, plannen, beslissingen en communicatie. Ook werken we aan de uitvoering van de integratienota en de emancipatienota;

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
 - 2 Een schone, veilige en leefbare stad
 - 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
 - 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid**
 - 5 Duurzaamheid
 - 6 Basis op orde
- Bijlagen

- Het actieprogramma Queer in Den Haag wordt voortgezet waarbij gericht wordt op een grotere zichtbaarheid en acceptatie van en meer veiligheid voor alle queers in Den Haag;
- Educatie en voorlichting zijn belangrijk, maar handhaving en strafrechtelijke aanpak blijven een noodzakelijk sluitstuk. Dit vraagt samenwerking met alle diensten die hierbij een rol spelen;
- Er komt een herdenkingsmonument voor het koloniaal- en slavernijverleden van de stad. Ook werken we aan een educatief programma over dit verleden op scholen, culturele instellingen. Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar het koloniaal- en slavernijverleden. De resultaten van dit onderzoek worden eind 2022 gepresenteerd. Het herdenkingsjaar van de afschaffing van de slavernij, zullen we vieren;
- Onderdeel van ons koloniaal verleden is de Hindoestaanse immigratie in Den Haag. In 2023 besteden we als stad aandacht aan de viering van 150 jaar hindoestaanse immigratie in Den Haag. Hier stellen we eenmalig € 0,15 miljoen voor beschikbaar;
- Bij de keuze van nieuwe straatnamen streven we naar meer vernoemingen naar vrouwen en mensen met een migratieachtergrond;
- Ook de komende jaren blijven wij ons inzetten voor het realiseren van een islamitische begraafplaats met eeuwige grafurft binnen de regio. We zoeken samen met onze omliggende gemeenten en in gezamenlijkheid met de gemeenschap naar een locatie om dit mogelijk te maken.
- Er komt een coördinerende wethouder levensbeschouwelijke organisaties, die het aanspreekpunt wordt voor het onderhouden van contacten met betrokken organisaties.

5 Duurzaamheid

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

- 6 Basis op orde

5.1 Klimaatdoelstellingen

Klimaatverandering brengt ook voor de inwoners van Den Haag grote gevolgen met zich mee. Het verder voorkomen van veranderingen in het klimaat en daarnaast de stijgende energielasten vergen beleid op mondiaal en nationaal niveau. De uitvoering van dat beleid zal echter juist lokaal gebeuren. Den Haag heeft de afgelopen jaren stappen gezet. We staan klaar om aan te sluiten bij initiatieven van bewoners en bedrijven. Met kleinere acties mensen te laten zien wat ze al zelf kunnen doen om energie (en kosten) te besparen. En met grotere collectieve acties zoals ontwikkeling van nieuwe warmtebronnen en het opleveren van alle nieuwe huizen zonder gas. We willen meters maken met het isoleren van woningen. Daarom zetten we ons de komende jaren extra in om mensen hierbij te helpen.

We zijn klaar om de volgende stap te zetten richting de ambitie: Den Haag in 2030 klimaatneutraal. Onze stad is met trots één van de honderd Climate Neutral Cities van de Europese Unie met dezelfde ambitie. Deze stap kunnen we als stadsbestuur niet alleen zetten, want er zijn vakmensen, materiaal, expertise en geld nodig: we rekenen erop dat het Rijk en de Europese Unie niet alleen ambitieus beleid aannemen, maar hieraan ook financieel bijdragen. We stellen deze collegeperiode zelf €100 mln. beschikbaar uit de reserve Energietransitie voor de aanpak van de energietransitie, mede bedoeld voor cofinanciering.

De luchtkwaliteit verbetert jaar in jaar uit, maar nog niet alle advieswaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie WHO worden gehaald. We blijven hiernaar streven. Daarnaast is de hoge stikstofneerslag een constante en grote bedreiging voor onze natuurgebieden.

Den Haag sluit aan bij de klimaatdoelstellingen van het Rijk, het EU-plan 'Fit for 55' en het doel om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder 2 graden Celsius, met een duidelijk zicht op 1,5 graden Celsius. Om onze doelen te kunnen behalen, zetten we onze inspanningen door om de uitstoot van CO₂ (broeikasgas) te verlagen. We komen met concrete acties om de uitstoot van broeikasgassen minimaal te verminderen in lijn met die doelstellingen.

Om alle bovenstaande doelen te bereiken moeten we samenwerken met de hele stad. Met onderwijsinstellingen zoals het ROC om jongeren op te leiden tot goed opgeleide vakmensen om huizen te verduurzamen. En met bedrijven en bedrijventerreinen om hen te helpen duurzaam te ondernemen. Met woningcorporaties

om hun grote woningvoorraad snel te isoleren. Met particulieren om in en om hun huis de nodige maatregelen te treffen. We kijken, na evaluatie van de burgerberaden in Laak en Statenkwartier, hoe we in andere wijken een burgerberaad kunnen beginnen.

5.2 Energietransitie en klimaatneutraliteit

Voor de energietransitie zijn bronnen van schone energie nodig, netten die bronnen koppelen en een gebouwde omgeving die klaar is om op schone energie over te stappen. En, het kan niet vaak genoeg gezegd worden: we kunnen en doen het niet alleen. Veel inwoners, instellingen en bedrijven hebben in de afgelopen periode stappen gezet en hun gebouw, bedrijfsvoering en vervoer aangepast. Om bewoners en ondernemers meer duidelijkheid te geven welke warmtebronnen beschikbaar zijn en komen, maken we met en voor iedere wijk een routekaart. Verder maken we gemeentelijke regels en procedures soepeler waar dit kan en nodig is voor bijvoorbeeld zonnepanelen op daken of buitenunits van warmtepompen. Ook voor beschermde stadsgezichten en monumenten actualiseren we de regels om het makkelijker te maken om te verduurzamen, rekening houdend met de monumentale waarde.

Isolatie: CO₂-reductie en het bestrijden van de stijgende energiekosten

Den Haag heeft in totaal ongeveer 260.000 woningen. Daarvan hebben er ongeveer 100.000 woningen nog het energielabel E, F of G, de minst energiezuinige woningen. Deze krijgen voorrang bij de versnelling van het isoleren. Isolatie helpt bij het terugdringen

van de stijgende energielasten. We gaan duurzaamheidssubsidies en -regelingen voor huiseigenaren beter richten op mensen die door weinig spaargeld en een lage leencapaciteit niet of nauwelijks in aanmerking komen voor nationale subsidies en regelingen.

- We streven ernaar om het tempo van het isoleren te verhogen naar 10.000 woningen per jaar. Dat beperkt het energieverbruik en daarmee de uitstoot van broeikasgassen, maakt het prettiger wonen en zorgt ervoor dat onze inwoners een lagere energierekening krijgen.
Dit is niet mogelijk met alleen Haagse middelen: het Rijk en de Europese Unie zullen middelen ter beschikking moeten stellen voor de isolatie van woningen. Zo heeft de Rijksoverheid het Warmtefonds ingesteld voor leningen voor particulieren. We trekken samen op met andere overheden en private partijen, om onze eigen middelen te verveelvoudigen met cofinanciering, om zoveel mogelijk uit iedere euro te halen;
- We intensiveren initiatieven als winterklaaracties, het tocht- en kierdicht maken van woningen en de inzet van energiecoaches. We verbeteren de koppeling met schuldenpreventie en de helpdesk Geldzaken vanwege de recent fors verhoogde energierekeningen;
- We geven richting aan de manier waarop Haagse buurten en wijken voorzien kunnen worden van duurzame warmte. We geven een duidelijk perspectief wat de nieuwe warmtebron voor een wijk wordt. We betrekken bewoners hierbij, bijvoorbeeld via een energiemenukaart;
- Voor individuele particuliere verhuurders stellen we diensten beschikbaar als de energiescan, technisch advies en subsidies. De balie Hou van je Huis geeft uitleg over onze producten en diensten en advies over financieringsmogelijkheden van

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

maatregelen. Deze balie kan ook gebruikt worden door verhuurders die onderdeel zijn van een VVE. We onderzoeken welke hindernissen bewoners ondervinden om hun huizen te verduurzamen.

- We zetten de gemeentelijke renteregeling van de Energiebespaarlening via het Nationaal Warmtefonds voort. Voor deze maatregel reserveren we € 4 miljoen, vanuit de reserve duurzaamheid;
- Met partners en stakeholders in het vastgoed werken we samen aan goed verhuurderschap. Eén van de onderwerpen daarbij is verduurzaming. Vanaf 2030 mogen woningen met een energielabel E, F of G niet meer verhuurd worden. We ondersteunen daarom onze Haagse verhuurders in de particuliere en sociale sector bij het versneld verduurzamen van hun bezit. De afschaffing van de verhuurdersheffing maakt een versnelling van de verduurzaming van het vastgoed van woningcorporaties mogelijk;
- We ontzorgen (MKB-)bedrijven, woningcorporaties en VVE's bij het plaatsen van zonnepanelen op de daken van hun bezit. Dat doen we met behulp van leasecontracten, advisering, collectieve inkoop of financiering. Bijvoorbeeld via het Energiefonds Den Haag en het VVE Duurzaamheidsfonds.
- We blijven als gemeente zelf het goede voorbeeld geven door ons vastgoed, onze inkoop en ons vervoer verder te verduurzamen. We verduurzamen met maatschappelijke organisaties in de stad het maatschappelijk vastgoed. We stellen incidenteel € 4 miljoen beschikbaar vanuit de duurzaamheidsreserve om sportverenigingen te helpen bij het verduurzamen van hun faciliteiten.

Ruimte voor nieuwe voorzieningen voor de energietransitie

Om de energietransitie vorm te kunnen geven, zijn voorzieningen nodig die ruimte innemen. We hebben het dan bijvoorbeeld over geothermielocaties of hoofdverdeelstations. Er is zowel boven- als ondergronds ruimte nodig voor nieuwe infrastructuur, zoals nieuwe warmtenetten en de verzwaring van elektriciteitsnetten. Maar ook de bouw- en stadslogistiek vragen om extra ruimte.

- We gaan actief ruimte maken voor locaties voor duurzame bronnen van energie, voor de benodigde verzwaringen van het elektriciteitsnet en eventueel andere lokale oplossingen om het elektriciteitsnet te verlichten zoals lokale grids. Ruimteclaims voor energietransitie kunnen concurreren met andere functies. Een integrale afweging tussen alle ruimteclaims, afhankelijk van de benodigde locatie, is noodzakelijk. Hierbij bezien we, in het verlengde van de Regionale Energie Strategie, waar we kunnen samenwerken met de regio;
- We zetten onverminderd voort op het ontwikkelen van lokale, duurzame bronnen van warmte en energie. We beseffen dat bij de Haagse energietransitie meerdere lokale bronnen nodig zullen zijn om in duurzame warmte te voorzien en dat er tijd nodig is om lokale bronnen te ontwikkelen. We houden bij de looptijd van onze nieuwe warmtecontracten rekening met deze ontwikkelingen. Daarmee gaan we mogelijke invloeden van bestaande initiatieven zoals Warmtelinq tegen. We verwachten dat er deze raadsperiode één nieuwe geothermiebron operationeel kan worden.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

- 6 Basis op orde

Bijlagen

5.3 Gezonde leefomgeving

Met bewoners, instellingen en bedrijven werken we aan nieuwe werkagenda's op de vier thema's uit de duurzaamheidsnota 'Schone energie in een groene stad'. Stikstofneerslag in Natura2000-gebieden zorgt voor aantasting van de natuur: het leidt tot verdringing van soorten en tot verlies van biodiversiteit. Een groot deel van de bronnen van stikstof ligt buiten onze stadsgrenzen. We richten ons op die bronnen die wij wel kunnen beïnvloeden. Binnen Den Haag is verkeer de belangrijkste bron.

- We scannen de stad op geschikte locaties voor meer logistieke hubs. We organiseren dat de (bouw)logistieke stromen daadwerkelijk via een speciale hub gaan lopen. Het doel is emissieloze stadsdistributie in 2025;
- Bij eigen opdrachten in de grond-, weg- en waterbouw bevorderen we de duurzaamheid van de bouwprocessen;
- We onderzoeken of en waar uitbreiding van milieuzones zinvol en effectief is en wat de randvoorwaarden zijn om die milieuzones te kunnen realiseren op een eerlijke manier. Milieuzones kunnen bijdragen aan schonere lucht, het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen en stikstof;
- We willen de haven van Scheveningen schoner en duurzamer maken. Daarom breiden we walstroom in de Scheveningse haven verder uit;
- We actualiseren de Voedselstrategie en doen dit in gesprek met Haagse organisaties en bewoners;
- De duurzaamheidseisen uit ons inkoopbeleid worden waar nodig aangescherpt en zorgvuldig gehandhaafd;

- We gaan door met het ondersteunen van de sectoren door middel van de duurzaamheidskringen. We breiden die uit naar de zorgsector en helpen meer horecaondernemers om gasloos te gaan werken en de GreenKey te bereiken. Steeds meer ondernemers stappen over naar fossielvrije terrasverwarming. We stimuleren de laatste ondernemers om afscheid te nemen van gasbranders om het terras te verwarmen;
- We blijven ons inzetten om schoon vervoer te stimuleren.

6 Basis op orde

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid

Ruim 560.000 Hagenaars moeten kunnen rekenen op een sterke gemeente. Als bewoners en ondernemers ideeën hebben voor hun wijk en buurt, als zij actief willen meedenken met nieuw beleid of als het een keertje tegenzit. Wij merken dat er bewoners en ondernemers zijn die een afstand met de gemeente ervaren, zich onvoldoende gehoord voelen, ontevreden zijn met hoe zij geholpen worden en/of onze voorzieningen en regelingen onvoldoende weten te vinden.

Den Haag heeft een turbulente bestuurlijke tijd achter de rug. Dat heeft z'n sporen nagelaten. Er wordt hard gewerkt om dit te herstellen. Het is zaak om met vereende krachten onverminderd te blijven werken aan een betrouwbare en integere organisatie, inclusief het stadsbestuur.

Daarbij hebben we te maken met een lastige financiële uitgangspositie. Dat maakt dat we de plicht ervaren om te investeren in een gemeentelijke organisatie waar de basis op orde is, ook onze financiële huishouding.

We zetten we in op een gemeente die toegankelijk, aanwezig en betrokken is. We verbeteren de communicatie en participatie, versterken en verbeteren de uitvoering en dienstverlening en komen tot een meerjarig stabiele financiering.

6.1 Toegankelijk en betrokken

De gemeente moet zichtbaar aanwezig zijn in de stad en zoveel mogelijk gebiedsgericht werken. Bij ingewikkelde vragen is zoveel mogelijk sprake van persoonlijk contact en een heldere terugkoppeling. De gemeentelijke communicatie is begrijpelijk is en het is helder waarover en wanneer bewoners kunnen meedenken en meebeslissen.

Herstel van vertrouwen en vergroten van betrokkenheid zijn belangrijke doelen. Die verantwoordelijkheid rust op de gemeente, maar niet alleen. Iedereen in de stad, ook organisaties en instellingen, spelen daarin een rol. Inmiddels is een aantal initiatieven in gang gezet om de communicatie en participatie te verbeteren:

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- Zo wordt onderzocht wat de oorzaken zijn van de lage opkomst bij de verkiezingen voor de gemeenteraad. Daarbij wordt aangesloten bij het landelijke onderzoek hiernaar. Voor het organiseren van verkiezingen trekken we € 2,5 miljoen incidenteel uit ter aanvulling van het reguliere verkiezingsbudget;
- Een gezamenlijke werkgroep van raad en college komt met aanbevelingen om de verbinding tussen stadsbestuur, ambtenaren en inwoners te verbeteren. Ook doet de werkgroep aanbevelingen over het al dan niet verder invoeren van themastemmen, het right to challenge (het maatschappelijk initiatief- en uitdaagrecht) en het Burgerinitiatief. De

buurtbudgetten en het mogelijk introduceren van een paragraaf 'Participatie en Communicatie' als vast onderdeel in raadsvoorstellen, zijn ook onderwerpen waarmee de werkgroep aan de slag is;

- Met *de Raad in de Stad*, het programma waarbij de gemeenteraad bijeenkomsten organiseert in alle stadsdelen.

Daarnaast:

- Hebben we extra aandacht voor jeugdparticipatie. We doen dat vanuit de Jongerenambassadeurs, met Jongerenstadslabs en met *Jong doet mee!*, het platform van jongerenraden uit de (specialistische) jeugdzorg. Doel is om jongeren en jongvolwassenen te laten meepraten over de toekomst van onze stad en hun eigen aandeel daarin. Dat doen we in een reeks van gesprekken de komende jaren. Ook betrekken we jongeren meer bij onze participatieprocessen, zoals via de Jongerenadviesraad en een kindervragenuurtje;
- Krijgen participatie en communicatie een extra impuls, onder meer via het expertisecentrum voor participatie (Haags Samenspel). Ook instrumenten als de Stadskamer zetten we vaker in. Hierin investeren we € 1,25 miljoen per jaar;
- Zorgen we voor heldere afspraken en helder verwachtingsmanagement over processen, participatie, besluitvorming en communicatie. Hiervoor komt extra ambtelijke capaciteit beschikbaar;
- Standaard wordt een vast percentage van de projectbegroting of beleidstraject hiervoor gereserveerd. Communicatie en participatie kan worden uitgevoerd door de gemeente, maar ook door particuliere (commerciële) partners/uitvoerders. De gemeente bepaalt in alle gevallen de kaders;

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

- Communiceren we volgens de regels van Direct Duidelijk, onze interne campagne die het gebruik van duidelijke taal moet stimuleren;
- Investeren we in digitale participatie. Tegelijkertijd houden we oog voor de groepen die hiermee niet uit de voeten kunnen. Voor die groepen blijft het mogelijk om op een andere manier mee te doen. Uit onderzoek blijkt dat veel inwoners een voorkeur hebben voor online participatie, omdat dit de minste tijd in beslag neemt. De gemeente heeft de eerste stappen op dit terrein gezet, deze worden binnen de bestaande programma's versterkt;
- Zorgen we dat we sneller en beter oor en oog hebben voor de kracht van inwoners. Als er goede bewonersinitiatieven zijn dan moeten die eerder worden herkend, erkend en ondersteund. Daarbij maken we ook gebruik van de Commissie Loosduinen en de bewonersorganisaties en vele buurtinitiatieven die de stad kent;
- Dragen we zorg dat kleine organisaties ook goed gebruik kunnen maken van de subsidiemogelijkheden;
- Zijn we zichtbaar, nabij en aanspreekbaar, over de zorgen en wensen die er in een wijk leven. Of over onze dienstverlening in het kader van zorg, inkomensondersteuning en begeleiding naar werk. Of de vergunningen en subsidies die we verstrekken. En ook: zichtbaar in wat we doen om mensen aan te spreken en/of te beboeten bij verkeersonveilig gedrag, afval op straat gooien, 'huftergedrag', en dergelijke. Of op te treden tegen (criminele) organisaties en malafide praktijken.

6.2 Organisatie en uitvoering

Goede dienstverlening aan inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties moet een vanzelfsprekendheid zijn. In dit licht investeren we in de verbetering van onze dienstverlening, gaan we belemmerende bureaucratie tegen en werken we gebiedsgericht en wendbaarder. Op termijn denken we daarmee ook een besparing te kunnen realiseren op de kosten voor onze gemeentelijke organisatie.

Dienstverlening

We verbeteren de dienstverlening en moderniseren met als sleutelbegrippen: toegankelijk, nabij, aanspreekbaar, integraal en meedenken met de vraagsteller.

- Onze telefonische dienstverlening (14070) wordt verbeterd door een betere opvolging van contacten;
- Wij willen dat het niet uitmaakt bij welk loket Hagenaars aankloppen met hun vraag of verzoek. Zij zijn per definitie aan het goede adres;
- Om onze (digitale) dienstverlening en onze privacy en security op peil te houden, investeren we oplopend naar € 2,68 miljoen per jaar in onze IT. Voor de vervanging van onze bedrijfskritische applicaties trekken we € 4,2 miljoen per jaar uit. Denk daarbij onder meer aan ICT-systemen die nodig zijn voor het digitaal maken van afspraken, het callcenter van het invullen van online formulieren of het systeem van vergunningaanvragen;
- We onderzoeken de bekendheid en toegankelijkheid van beschikbare voorzieningen zodat we hiervan kunnen leren en verbeteringen kunnen doorvoeren. En we kijken hoe de

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

responsiviteit en slagkracht in de stadsdelen verder kan worden verbeterd;

- Dienstverlening betekent niet dat elke vraag positief beantwoord moet worden en elk verzoek gehonoreerd moet worden. Een onderbouwd 'nee' is dus ook een antwoord. Het is wel belangrijk dat hierover open, begripvol, duidelijk en eerlijk wordt gecommuniceerd;
- We willen continu leren van ervaringen, positief en negatief. Daarbij gebruiken we ook de reflecties en aanbevelingen van de (jeugd)ombudsman. We versterken de functie van de ombudsman en Raad in de Stad door een middel van in totaal € 0,4 miljoen per jaar;

- We bevorderen met een eenmalige investering van € 1 miljoen ontmoetingspunten in de wijken, aansluitend op de behoefte. Waar inwoners, organisaties en gemeente elkaar kunnen treffen. Om vragen te stellen, verzoeken te doen of gewoon elkaar te ontmoeten. De ambitie is om samen met partners in de stad 20 extra ontmoetingsplekken te organiseren, laagdrempelig in de wijk. Daarbij sluiten we zoveel mogelijk aan bij de bestaande infrastructuur van bibliotheken, buurthuizen waaronder de al bestaande Buurthuizen van de Toekomst, servicepunten en andere beschikbare panden.

Opgave- en gebiedsgericht werken

De opgaven en vraagstukken in de stad verschillen. Soms per wijk of buurt, soms in een heel stadsdeel. Dat vraagt om een gemeentelijke organisatie die weet wat er leeft en speelt in wijken en daarop kan inspelen. Het vraagt om een organisatie die wendbaar is en die gebiedsgericht werkt. We richten onze gemeentelijke inzet aan de hand van een aantal uitgangspunten:

- Eén van de instrumenten voor de inventarisatie van de problematiek vormen de wijkagenda's. Met bewoners, maatschappelijke instellingen en ondernemers in een wijk wordt – via bewonersonderzoek en gesprekken – voor iedere wijk een wijkagenda en plan van aanpak opgesteld. Met daarin de wensen voor de te realiseren verbeteringen en prioriteiten daarbij. Daarbij wordt ook aangegeven hoe de participatie wordt geregeld. Over de uitvoering van de agenda en de aanpak daarvan wordt regelmatig gecommuniceerd;
- Tegelijkertijd laten niet alle vraagstukken zich gebiedsgericht aanpakken. Huisvesting van leraren, agenten en andere beroepen die in de wijken nodig zijn, zal stadsbreed worden

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

aangepakt. Andere vraagstukken vergen een regionale aanpak, zoals overbewoning door arbeidsmigranten die in Den Haag wonen, maar in omliggende gemeenten werkzaam zijn. Of vragen om samenwerking met landelijke partners. Denk daarbij aan de integrale handhavingsacties;

- We geven dan ook een flinke impuls aan het integraler, opgevegerichter en gebiedsgericht werken van onze organisatie. En we richten onze inspanningen op dit terrein op de mensen en de wijken waar dit het hardst nodig is.

Integer bestuur

- Wij zien een goed functionerend en integer bestuur als de basis voor het vertrouwen in de politiek. De integriteit van het bestuur en het ambtelijk apparaat blijft ook in de komende jaren prioriteit. Onderdeel daarvan is dat medewerkers zich veilig moeten voelen om integriteitsdilemma's bespreekbaar te maken en/of te melden;
- We zetten in op bewustwording en bescherming. We blijven werken aan de aanbevelingen van de Commissie Integriteit uit 2019. Periodiek zullen deze worden besproken door raad en college;
- Wij geven invulling aan de Open Overheid. Dat doen we door het actief beschikbaar stellen van informatie (transparante overheid), het samen met partners maatschappelijke problemen oplossen (faciliterende overheid) en door open te staan voor initiatieven uit de samenleving en verantwoording af te leggen (toegankelijke overheid).

Digitalisering en privacy

- Bij de toenemende digitalisering speelt het waarborgen van privacy en een zeer zorgvuldig gebruik van data en algoritmen, een grote rol. We leggen niet alleen onszelf hierbij hoge normen op maar stellen ook eisen aan samenwerkingspartners en private partijen. We spelen een actieve rol in de ontwikkeling van de inzichten en mogelijkheden op dit gebied en benutten inzichten van derden, zoals het Rathenau-instituut, de Raad voor het Openbaar Bestuur en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. We investeren in dit programma € 6,5 ton per jaar.

6.3 Meerjarig stabiele gemeentefinanciën

Het vertrekpunt

De financiële positie van gemeenten, in het bijzonder die van Den Haag, staat al jaren onder druk. Verbetering vergt een structurele verandering in de financiering van gemeenten. Er zijn drie grote dossiers waar het Rijk onze stad in de problemen brengt; de Jeugdhulp/Zorg, de bijstandsverlening en het gemeentefonds (herijking en opschalingsfonds).

Bij de overdracht van de Jeugdhulp-taken in 2015 bezuinigde het Rijk fors op de over te dragen budgetten. De jeugdzorg is een open-einde-regeling. De stijgende trend van kosten voor tweedelijns-jeugdhulp zet zich voort. In 2021 leidde dit tot een nadeel van € 15,1 miljoen. We verwachten dat de kosten blijven toenemen als er geen maatregelen worden genomen.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

Op het terrein van de bijstandsverlening werden wij vanaf 2015 geconfronteerd met nadelige effecten van de systematiek en de rekenregels van de verdeling van de BUIG-middelen. Per saldo betaalde de gemeente in 2021 € 10,6 miljoen aan bijstandsuitkeringen uit eigen middelen. Als we geen maatregelen treffen lopen deze tekorten eveneens op.

Op het terrein van het gemeentefonds moet geconstateerd worden dat de reeds jaren ter discussie staande herverdeling zeer ongunstig uitpakt voor de grote gemeenten, met name voor Den Haag. De maximale korting op de BUIG-middelen is begrensd op € 20,6 miljoen, jaarlijks vanaf 2025. Om een toekomstig tekort op de BUIG-middelen te voorkomen, investeren we nu extra in het aan het werk helpen van 1.600 personen met behulp van Stipbanen en uitbreiding van mogelijkheden voor loonkostensubsidie.

Vanaf 2026 heeft het Rijk bovendien de opschalingskorting in het vooruitzicht gesteld. Hoewel de opschalingskorting nog volop ter discussie staat, zijn we gedwongen deze korting op dit moment onverkort in onze meerjarenbegroting op te nemen.

Het is niet meer vol te houden om taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden bij de gemeenten neer te leggen zonder dat daar een reële Rijksvergoeding tegenover staat. Wij vinden het getuigen van betrouwbaar bestuur dat het Rijk met substantiële middelen over de brug komt en we zetten samen met de (grote) steden de lobby richting Rijk onvermoeibaar voort.

Er moet worden geconstateerd dat de gemeentebegroting op een aantal punten kwetsbaar is. In de afgelopen jaren ontstond stapsgewijs een mismatch tussen inhoudelijke ambities en

financiële spankracht. Dat werd opgelost met het aanboren van geld uit programma's en reserves. En ook door het incidenteel financieren van activiteiten die feitelijk een structureel karakter hebben. Met als gevolg dat tal van activiteiten die hard nodig zijn na dit jaar dreigen af te lopen bij gebrek aan financiering.

We staan, los van het feit dat we ervan overtuigd zijn dat het Rijk de plicht heeft om gemeenten financieel te compenseren, voor de opgave om een sluitende begroting te presenteren. Dat is een harde eis van de toezichthouder. Vooruitlopend op waarschijnlijke bewegingen van het Rijk rond de accresraming 2026 is met de toezichthouder afgesproken dat de accresraming voor 2026 gelijkgesteld mag worden aan 2025. Daarentegen moet de opschalingskorting onverkort worden opgenomen in de meerjarenraming.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

Wij hechten zelf evenzeer aan een structureel gezonde financiële huishouding. Structurele lasten willen we structureel van dekking voorzien. Daarmee zorgen we voor duidelijkheid en zekerheid en voorkomen we dat we gaten met gaten vullen.

De omvang van de reservepositie maakt incidentele oplossingen voor structurele problemen steeds minder mogelijk. Het structurele begrotingstekort van ruim € 19 mln. uit de begroting 2022-2025 moet worden opgelost.

Dit alles heeft ons ertoe gedwongen in dit coalitieakkoord scherpe keuzes te maken; in bijlage twee is het financieel kader 2023-2026 op hoofdlijnen geschetst. Onze plannen leiden tot een structureel sluitende meerjarige begroting.

Er zijn nieuwe budgettaire spelregels nodig om de financiële huishouding meer solide te maken. We hanteren hierbij drie uitgangspunten:

- We maken de begroting meer solide;
- We gaan meer werken met een investeringsbegroting;
- We organiseren een stevig cofinancieringsfonds

• Investeringsbegroting

Er komt een investeringsbegroting voor ruimtelijk fysieke investeringen in gemeentelijke eigendommen. Daarmee wordt een integrale afweging voor investeringen mogelijk en ontstaat een mechanisme om te prioriteren en middelen te alloceren. De structurele dekking van de benodigde kapitaallasten is een

waarborg voor vervanging op termijn. Hiervoor is het noodzakelijk om te beschikken over een integraal inzicht en overzicht. Wat is, vooruitkijkend, aan investeringen gewenst en welke middelen zijn hiervoor beschikbaar? Er zijn eerder stappen gezet om dit in beeld te brengen. Denk hierbij aan de Integrale huisvestingsplannen (IHP) en het meerjarig programma kunstwerken (MJPK). Dit leidt deze raadsperiode voor het MJPK tot een extra investeringsvolume van circa € 80 miljoen en voor de IHP's van circa € 160 miljoen. Hiervoor wordt een structurele oplopende reeks kapitaallasten in de investeringsbegroting opgenomen.

Kern is dat de investeringsbegroting jaarlijks wordt geactualiseerd zodat besluitvorming daarover onderdeel wordt van de begrotingsvoorbereiding en -vaststelling. Deze methodiek maakt het ook het mogelijk om aan de investeringskant rekening te houden met de groei van de stad.

In dit akkoord zetten we belangrijke stappen ter voeding van nieuwe investeringen.

• Cofinancieringsfonds

Het cofinancieringsfonds krijgt een belangrijke positie binnen het gemeentelijk financieel stelsel. Dat doen we omdat het Rijk, de provincie, Europa, de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) en mogelijke andere partijen doelstellingen hebben die overeenkomen met de onze. Voor veel van onze plannen zijn er daardoor zeer goede mogelijkheden voor externe (mede) financiering.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

Doel van het cofinancieringsfonds is om de grote opgaven in de stad op het terrein van wonen, mobiliteit, maatschappelijke ontwikkeling, klimaat en gebiedsontwikkeling, waar we het Rijk en andere partijen bij nodig hebben, helpen te realiseren door aan de eis van meebetalen te kunnen voldoen. We willen meer Europese middelen binnenhalen, daartoe benutten we onder andere ook onze internationale netwerken.

In dit akkoord maken we hiermee een substantiële start en reserveren hiervoor € 30 miljoen (waarvan de helft voor Zuidwest wordt gereserveerd). Daarnaast voeden we het co-financieringsfonds met onder andere overschotten uit toekomstige jaarrekeningen.

Financiële keuzes

• Onvermijdelijke tegenvallers

Onder deze categorie vallen de zogenaamde onontkoombare en onuitstelbare onderwerpen waar feitelijk geen beleidskeuzes in zijn te maken. Het betreft enkele onderwerpen zoals de uitvoering van de wettelijke taak van het opruimen van verf- en olie-sporen en drugsafval, de overdracht van asbestsanering aan de Omgevingsdienst Haaglanden, de kosten van de raadsenquête Amare.

• Intensiveringen

Met dit akkoord investeren we in de stad. In lijn met voorgaande toelichting omvatten deze investeringen verschillende categorieën:

- Diverse reguliere taken die nu incidenteel gefinancierd zijn. Denk bijvoorbeeld aan verkeersmanagement (inclusief handhaving milieuzones), de huurbalie, het sociaal werkgeverschap (beschut werk binnen de gemeente), capaciteit voor programma energietransitie en duurzaamheid en programma ruimtelijke ontwikkeling. Zonder financiële maatregelen zouden deze taken moeten vervallen.
- Gelet op de financiële positie van de gemeente, hebben we voor enkele taken gekozen voor een incidentele dekking. Denk aan programma Fiets of de inzet ten behoeve van de prioritaire gebieden.
- Een groot aantal nieuw voorgenomen intensiveringen.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

• Investeren in de gemeentelijke organisatie

Zoals aangegeven eerder in dit hoofdstuk 5 moet ook geïnvesteerd worden in de gemeentelijke organisatie om deze toekomstbestendig te maken. Deels is er sprake van achterstallig onderhoud, denk aan ICT, en deels is er sprake van hogere kosten of nieuwe taken of waar binnen de bestaande middelen onvoldoende ruimte is om te herprioriteren. Voorbeelden daarvan: verstevigen controlfunctie, toename kosten informatieveiligheid, privacy en security, invoering Wet kwaliteitsborging. Met deze investeringen zorgen we ervoor dat de dienstverlening aan inwoners en ondernemers door goede interne taken, systemen en processen wordt ondersteund. Investeren onder de motorkap. Waar dat kan maken we voor het verbeteren van onze dienstverlening en het zijn van een nabije overheid, ook gebruik van externe impulsen, zoals de zogenaamde POK-middelen (Rijksmiddelen).

De hiervoor genoemde ontwikkelingen en beleidskeuzes moeten worden gefinancierd. Daartoe hebben wij de volgende keuzes gemaakt.

• Incidenteel geld vrijmaken vanuit vrije ruimte reserves

Door het laten vrijvallen van diverse reserves zoals Rotterdamse Baan, vrijval corona-compensatiemiddelen en, in het geval van de BUIG, deze direct aan te wenden voor de extra uitstroom BUIG/Stip, kunnen middelen worden ingezet binnen het budgettair kader.

• Structureel geld vrijmaken

Binnen diverse programma's willen we de middelen financieel en capaciteits effectiever inzetten. Denk aan gebiedsgericht werken en prioriteren, het vergroten van de aanwezigheid in wijken en buurten, het effectiever omgaan met de armoedebudgetten, het verbeteren van de participatie en communicatie. Deze intensiveringen worden uitgevoerd door verschuivingen binnen de bestaande begroting. We maken geld vrij door het stoppen met kapvergunningen in achtertuinen, het schrappen van de OZB-vrijstelling voor startende ondernemers en een maatregelenpakket op de WMO, zodat er financiële ruimte ontstaat ter dekking van intensiveringen. Een deel van de intensivering van de aanpak laaggeletterdheid financieren wij door een herprioritering van de inzet binnen het programma onderwijs.

De gemeentelijke organisatie werkt aan minder bureaucratie, kortere lijnen naar bewoners en ondernemers, betere en gestroomlijndere dienstverlening, een optimale IT. Deze manier van werken zou er op termijn toe moeten leiden dat er sneller en oplossingsgericht gewerkt kan worden en daarmee dus goedkoper. Tegen die achtergrond werken we met een langzaam oplopende taakstelling op het gemeentelijk apparaat ter grootte van € 9 miljoen in 2026.

• Verhogen gemeentelijke inkomsten

Mede tegen de achtergrond van de financiële opgave waarvoor de gemeente staat, hebben we, als onderdeel van het sluitend maken van onze meerjarenbegroting, de omvang van de gemeentelijke inkomsten beoordeeld. Dat hebben we gedaan mede in het licht van de positie ten opzichte van andere grote steden.

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

Dit heeft geleid tot de volgende maatregelen:

- Gemeentelijke heffingen: de afvalstoffenheffing, een dienst die in principe kostendekkend wordt doorberekend aan de gebruikers, maken we volledig kostendekkend. Ook passen we dit principe toe bij de rioolheffing;
- Mobiliteit: De tarieven voor straatparkeren en de eerste bewonersvergunning worden verhoogd. De extra inkomsten, ook als gevolg van areaaluitbreiding betaald parkeren, investeren we in de doorstroming bevorderende projecten.
- OZB: We verhogen de OZB-opbrengsten met een bedrag van circa € 16,9 miljoen per jaar.
- Toeristenbelasting: wij verhogen de toeristenbelasting naar een bedrag van € 6 normaal tarief en € 2,75 laagtarief. Dit gaat in per 1-1-2024 en geldt voor de hele periode.

Bijlagen

The background of the slide features a series of diagonal stripes in various shades of green, ranging from a light, almost white green to a dark forest green. These stripes run from the top-left towards the bottom-right. In the lower-center area, there is a small, irregular cluster of dark green dots and blotches, resembling a splash or a small group of particles.

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid
- 6 Basis op orde

Financieel kader 2022 - 2026

bedragen x € 1.000

Budgettair kader	Incidenteel	Structureel			
		2023	2024	2025	2026
Actualisatie accresraming gemeentefonds	2023 e.v.				
Actualisatie accresraming t/m 2026 (volume)		63.000	94.000	118.000	118.000
Herverdeling gemeentefonds		-4.150	-12.450	-20.750	-20.750
Opschalingskorting		0	0	0	-30.000
Algemene budgettaire bijstellingen (onvermijdelijke tegenvallers)	2023 e.v.				
Doorwerking CAO gemeenten 2021-2022		-14.537	-14.537	-14.537	-14.537
Op te lossen begrotingstekort begroting 2022-2025		-19.288	-19.288	-19.288	-19.288
Dividendbijstellingen verbonden partijen		-6.800	-3.800	-3.800	-3.800
Volumebijstelling belastinginkomsten		1.300	1.700	1.900	2.675
Reclame-inkomsten		1.500	1.500	1.500	1.500
Bespaarde rente		2.913	0	0	0
Toevoegen bespaarde rente aan algemene reserve		-2.913	0	0	0
Bijstelling areaal		931	931	931	-1.836

Voorwoord

bedragen x € 1.000

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid
- 6 Basis op orde

Bijlagen

Budgettair kader	Incidenteel	Structureel			
Beëindigen winstafracht uit reserve grondbedrijf		-3.600	-3.600	-3.370	-3.370
Erfpacht		-4.500	-4.500	-3.000	-3.000
Opruimen verf-/oliesporen en drugsafval		-250	-250	-250	-250
Overdracht asbestsanering aan ODH		-155	-155	-155	-155
Raadsenquête Amare		-1.350	0	0	0
Structurele beheer en exploitatielasten/afschrijving KJ-stalling		-500	-500	-500	-500
Wettelijke taken verkeersmanagement		-500	-500	-500	-500
	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Subtotaal budgettair kader	0	11.101	38.551	56.181	24.189

Voorwoord

bedragen x € 1.000

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid
- 6 Basis op orde

Bijlagen

Intensiveringen	Incidenteel	Structureel			
Programma 01 - Gemeenteraad	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Ombudsman en Raad in de stad	0	-400	-400	-400	-400
Programma 03 - Duurzaamheid, Milieu en Energietransitie	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Projectcapaciteit	0	-4.000	-4.000	-4.000	-4.000
Wettelijke taak dierenwelzijn	-200	0	0	0	0
Programma 04 - Openbare orde en Veiligheid	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Veiligheidsfonds	0	-2.550	-2.550	-2.550	-2.550
Ondermijningsaanpak	-4.250	0	0	0	0
Aanpak jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit	-2.000	0	0	0	0
Gebiedsgerichte veiligheidsregisseur	0	-100	-100	-100	-100
Programma 05 - Cultuur en Bibliotheek	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Bibliotheken Moerwijk en Benoordenhout	0	-1.600	-1.600	-1.600	-1.600
Cultuur (o.a. fair pay)	0	-1.400	-1.400	-1.400	-1.400
Toegankelijk maken culturele programmering	-400	0	0	0	0
Escher Museum	0	-500	-500	-1.400	-1.400

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

bedragen x € 1.000

Intensiveringen	Incidenteel	Structureel			
Programma o6 - Onderwijs	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Taalaanpak	0	-1.500	-2.000	-2.500	-4.500
Programma o7 - Werk en Inkomen	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Beschut werk binnen gemeente (sociaal werkgeverschap)	0	-500	-1.000	-1.500	-2.000
Aanpak kinderarmoede	-2.000	0	0	0	0
Uitstroom Bijstand / STIP	-30.000	0	0	0	0
Risico extra beroep armoedeverzoeken (€ 9 mln. POK)	-9.000*	0	0	0	0
Programma o8 - Zorg, welzijn, jeugd en volksgezondheid	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Permanente winteropvang	-3.000	-2.500	-2.500	-2.500	-2.000
Haagse preventie aanpak op het gebied van gezondheid	0	-6.400	-6.400	-6.400	-6.400
Actieprogramma jeugdhulpverlening (+ € 10 mln. POK verzachtingsgelden)	-10.000*	-2.600	-4.000	-4.000	-4.000
Programma o9 - Buitenruimte	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Kwaliteit buitenruimte	-10.000	-2.000	-3.000	-3.000	-3.000
Investeringsruimte (via investeringssystematiek) voor meerjarenprogramma kunstwerken	0	-200	-400	-1.400	-4.000
Aanpak plagen	-1.000	0	0	0	0

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

bedragen x € 1.000

Intensiveringen	Incidenteel	Structureel			
Programma 10 - Sport	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Sport (dotatie olympisch fonds)	-3.000	0	0	0	0
Sport	0	-500	-500	-500	-500
Programma 11 - Economie	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Economie	-4.800	-3.800	-3.800	-3.800	-3.800
Wervingsfonds	-1.500	0	0	0	0
Programma 12 - Mobiliteit	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Verkeersveiligheidsmaatregelen	0	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
Noise patrol	-500	0	0	0	0
Exploitatie en beheer fietsenstallingen	0	-1.000	-1.000	-1.300	-1.300
Actieplan Kuststrook (Scheveningen en Kijkduin)	0	-2.130	-2.000	-2.000	-2.000
Programma fiets na 2025	-5.000	0	0	0	0
Verkeersmanagement (inclusief € 0,2 mln. handhaving milieuzones)	0	-600	-800	-1.000	-1.200
Mobiliteitsdoorstroming (incidenteel en vanaf 2026 via investeringssystematiek)	0	-4.000	-4.000	-4.000	-4.000

Voorwoord

bedragen x € 1.000

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid
- 6 Basis op orde

Bijlagen

Intensiveringen	Incidenteel	Structureel			
Co-financiering mobiliteitsonderdelen voor gebiedsontwikkeling Zuidwest, CID, Binckhorst	0	0	0	0	-2.000
Planvoorbereiding mobiliteit	0	-550	-550	-550	-750
<i>Extra parkeerinkomsten</i>					
50 cent per uur verhogen parkeertarief bezoekers	0	2.700	2.700	2.700	2.700
1e parkeervergunning naar € 7,50 per maand	0	2.100	2.100	2.100	2.100
Bezoekersvergunning naar € 30,95 per jaar	0	1.700	1.700	1.700	1.700
Areaaluitbreiding (excl WV, VR, L/YP) bezoekersparkeren en vergunningen	0	0	0	7.250	10.400
Verhogen straatparkeren Scheveningen & Centrum van € 3,60 -> € 6,50 per uur	0	1.200	1.200	1.200	1.200
Programma 13 - Stadsontwikkeling en Wonen	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Huurbalie	0	-200	-200	-200	-200
Projectcapaciteit	0	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
Pandbrigade	0	-750	-1.200	-1.600	-2.000
Nationaal programma Zuidwest	-8.000	0	0	0	0

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid
- 6 Basis op orde

Bijlagen

bedragen x € 1.000

Intensiveringen	Incidenteel	Structureel			
Programma 14 - Stadsdelen, Integratie en Dienstverlening	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Expertisepunt participatie (Haags samenspel)	0	-1.250	-1.250	-1.250	-1.250
Straatcoaches	-800	0	0	0	0
Verkiezingen	-2.500	0	0	0	0
Inzet in aangewezen prioritaire gebieden	-7.100	0	0	0	0
Gerichte gebiedsaanpak (+ incidenteel 10 mln POK)	-10.000*	-2.000	-3.000	-3.000	-3.000
Dienstverlening nabij	-1.000	0	0	0	0
Versterking poortwachtersfunctie ihkv fraudebestrijding en ondermijning (BRP, ICT en formatie)	0	-200	-300	-300	-400
Evenementen badplaats Kijkduin	-400	0	0	0	0
Ondersteunen initiatief verzamelgebouw migrantenkerkgroeperingen	-650	0	0	0	0
Viering 150 jaar Hindoestaanse immigratie in Den Haag	-150	0	0	0	0
Programma 15 - Financiën	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Aanvangsbudget co-financieringsfonds					
Waarvan voor Nationaal Programma Zuidwest 15 mln.	-30.000	0	0	0	0

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid
- 6 Basis op orde

Bijlagen

bedragen x € 1.000

Intensiveringen	Incidenteel	Structureel			
Overhead	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
IT: vervanging bedrijfskritische applicaties	0	-1.500	-2.700	-3.700	-4.200
IT: Toename kosten informatieveiligheid (licenties)	0	-975	-975	-975	-975
Control: Verbetering interne beheersing	0	-800	-800	-1.000	-1.000
Invoering Wet kwaliteitsborging (WKB)	0	-300	-600	-700	-800
Privacy, security, informatiebeheer	-150	-600	-850	-850	-850
Digitale veiligheid via Resilience	-1.000	0	0	0	0
Uitwerken naar programma's	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Exploitatie, beheer en onderhoud maatschappelijk vastgoed	0	-3.000	-4.500	-6.200	-6.200
Investeringsruimte (via investeringssystematiek) voor integrale huisvestingsplannen (onderwijs, cultuur, sport, zorg en welzijn) (uitwerken naar programma's)	0	0	-3.000	-5.000	-8.000
	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Subtotaal investeringen	-119.400	-50.705	-62.175	-63.725	-71.675

* Het betreffen recent door het Rijk beschikbare POK-middelen die reeds in de begroting zijn verwerkt.

Voorwoord

1 Opgaven, aanpak en
uitgangspunten

2 Een schone, veilige en
leefbare stad

3 Een verantwoorde
ontwikkeling van de stad

4 Bestaanszekerheid en
kansengelijkheid

5 Duurzaamheid

6 Basis op orde

Bijlagen

bedragen x € 1.000

Dekking voor intensiveringen	Incidenteel	Structureel			
	2023 e.v.	2023	2024	2025	2026
Verhogen OZB	0	16.900	16.900	16.900	16.900
Kostendekkend maken tarief afvalstoffenheffing	0	10.000	10.000	10.000	10.000
Kostendekkend maken rioolrecht	0	3.600	3.600	3.600	3.600
Verhogen toeristenbelasting	0	0	1.000	1.000	1.000
Vrijval reserve Rotterdamse baan	35.000	0	0	0	0
Inzetten BUIG reserve	30.000	0	0	0	0
Vrijval reserves, inclusief nog te ontvangen coronacompensaties	14.800	0	0	0	0
Taalaanpak bekostigen via herprioriteren binnen Onderwijs	0	500	500	1.000	1.000
Vrijval toezicht kinderopvang door structurele rijksbijdrage	0	320	320	320	320
Maatregelenpakket Wmo	0	0	3.000	4.000	5.000
Afschaffen met kapvergunning achtertuinten	0	150	150	150	150
Stoppen subsidie OZB startende ondernemers	0	500	500	500	500
Taakstelling gemeentelijk apparaat	0	500	1.500	3.000	9.000

Voorwoord

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid
- 6 Basis op orde

Bijlagen

bedragen x € 1.000

Dekking voor intensiveringen	Incidenteel	Structureel			
		2023	2024	2025	2026
	2023 e.v.				
Subtotaal geld vrijmaken	79.800	32.470	37.470	40.470	47.470
Totaal	-39.600	-7.134	13.846	32.926	-16

- 1 Opgaven, aanpak en uitgangspunten
- 2 Een schone, veilige en leefbare stad
- 3 Een verantwoorde ontwikkeling van de stad
- 4 Bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- 5 Duurzaamheid
- 6 Basis op orde

Kandidaat-wethouders

D66

Robert van Asten | Stedelijke Ontwikkeling, Strategie en Europa

loco-burgemeester

Stedelijke ontwikkeling, Gebiedsontwikkeling CID, Binckhorst, incl. MIRT, Internationale Zone, Kijkduin, Strategie, Regionale samenwerking, Europa, Lobby, Bibliotheken

Stadsdeel Segbroek

Saskia Bruines | Financiën, Cultuur en Economie

Financiën, Centrale Vastgoedorganisatie, Cultuur, Media en Erfgoed (Archief, Archeologie, Monumenten en Welstand), Economie, incl. Binnenstad en Binnenhof

Stadsdeel Haagse Hout

VVD

Anne Mulder | Mobiliteit, Buitenruimte en Scheveningen

Mobiliteit, MRDH-vervoersautoriteit, Buitenruimte, Vergroening, Stadsnatuur en Afval, Coördinator Toegankelijkheid, Scheveningen: Kust Gezond, Actieplan Kust/Zeehaven;

Stadsdeel Scheveningen

Kavita Parbhudayal | Werk, Wijken en Dienstverlening

Werkgelegenheid en arbeidsmarkt, incl. aansluiting met onderwijs, Wmo, Gemeentelijke organisatie, incl. stadsdelen en wijken, Dienstverlening, Participatie, Communicatie

Stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg

GroenLinks

Mariëlle Vavier | Armoede, Inclusie en Volksgezondheid

Armoede, Maatschappelijke opvang, Vluchtelingen, Volksgezondheid, Huiselijk geweld, Emancipatie, Inclusie, Anti-discriminatie, Inburgering, Internationale Humaniteit

Stadsdeel Laak

Arjen Kapteijns | Duurzaamheid en Energietransitie

Duurzaamheid, Milieu, Energietransitie, Luchtkwaliteit, Klimaatadaptatie, Stikstof, Circulaire economie, Voedselstrategie, Dierenwelzijn, Natuur- en milieueducatie

Stadsdeel Centrum

PvdA

Martijn Balster | Volkshuisvesting, Welzijn en Zuidwest

Wonen, Nationaal Programma Zuidwest, Stedelijke ontwikkeling Escamp en Segbroek, Grondbedrijf, Welzijn, Arbeidsmigranten, Huisvesting Statushouders en Zorgdoelgroepen

Stadsdeel Escamp

CDA

Hilbert Bredemeijer | Onderwijs, Jeugd en Sport

Onderwijs, Taalaanpak, Jeugd, waaronder jeugdpreventie, jeugdzorg en jeugdhulp, Sportbeleid & Speelplaatsen, Strandbeleid en Nationaal Park Hollandse Duinen

Stadsdeel Loosduinen

Colofon

Dit is een uitgave van:
Gemeente Den Haag

Vormgeving:
Ontwerpwerk

September 2022